

Pedagogická
fakulta
Faculty
of Education

Jihočeská univerzita
v Českých Budějovicích
University of South Bohemia
in České Budějovice

Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích
Pedagogická fakulta
Katedra geografie

Bakalářská práce

**Analýza vlivu lokace poutních míst na současnou
míru religiozity na Slovensku**

Vypracovala: Michaela Hošková
Vedoucí práce: RNDr. et PhDr. Aleš Nováček, Ph.D.

České Budějovice 2017

Prohlášení:

Prohlašuji, že předkládanou bakalářskou práci jsem vypracovala samostatně pouze s použitím pramenů a literatury uvedených v seznamu citované literatury.

Prohlašuji, že v souladu s § 47 b zákona č. 111/1998 Sb. v platném znění souhlasím se zveřejněním své bakalářské práce, a to v nezkrácené podobě elektronickou cestou ve veřejně přístupné části databáze STAG provozované Jihočeskou univerzitou v Českých Budějovicích na jejích internetových stránkách, a to se zachováním mého autorského práva k odevzdanému textu této kvalifikační práce. Souhlasím dále s tím, aby toutéž elektronickou cestou byly v souladu s uvedeným ustanovením zákona č. 111/1998 Sb. zveřejněny posudky školitele a oponentů práce i záznam o průběhu a výsledku obhajoby kvalifikační práce. Rovněž souhlasím s porovnáním textu mé kvalifikační práce s databází kvalifikačních prací Theses.cz provozovanou Národním registrem vysokoškolských kvalifikačních prací a systémem na odhalování plagiátů.

V Českých Budějovicích dne

.....

Michaela Hošková

Poděkování

Ráda bych touto formou poděkovala vedoucímu bakalářské práce panu RNDr. et PhDr. Aleši Nováčkovi, Ph.D. za jeho cenné rady a připomínky, které během psaní práce poskytl. Poděkování rovněž patří mé rodině za její trpělivost.

ANOTACE

HOŠKOVÁ, M. (2017): Analýza vlivu lokace poutních míst na současnou míru religiozity na Slovensku. Bakalářská práce. Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích, Pedagogická fakulta, katedra geografie, s. 56.

Tato bakalářská práce odpovídá na otázku, zda v obcích, ve kterých je lokalizováno poutní místo, se tento fakt promítne ve zvýšené míře religiozity obyvatel. U vzorku vybraných poutních byl zohledněn jejich význam, aktivita a stáří. Tyto a další faktory jsou shrnuty v dílčí syntéze, která také mimo jiné podává výsledky veškerého statistického šetření.

Klíčová slova: poutní místa, religiozita, katolická církev, Slovensko

ANOTATION

HOŠKOVÁ, M. (2017): Analysis of the effect of the location of the pilgrimage sites on the current religiosity rate in Slovakia. Bachelor thesis. University of South Bohemia in České Budějovice, Faculty of Education, Department of Geography, 56 p.

This bachelor thesis is supposed to answer the question, whether the villages that have a pilgrimage site show a higher rate of religiosity. The sample of the pilgrimage sites are considered by their importance, activity and age. These and other factors are summed up in a partial synthesis. The partial synthesis also gives the results of the complete statistic research.

Key words: pilgrimage sites, religiosity, Slovakia

Obsah

1	Úvod	6
2	Teoreticko-metodologická východiska práce	9
2.1	Rešerše literatury	9
2.2	Teoretické přístupy	12
2.3	Metodika práce	14
3	Historicko-geografický kontext	18
4	Současná náboženská struktura SR	23
5	Analýza vlivu poutního místa na míru religiozity v regionu	30
5.1	Vliv poutního místa podle významu	30
5.2	Vliv velikosti obce na míru religiozity v obcích s poutními místy	32
5.3	Vliv aktivity poutního místa na míru religiozity	39
5.4	Vliv stáří poutních míst na míru religiozity	40
5.5	Vliv typu stavby poutních míst na míru religiozity	42
5.6	Změna religiozity mezi roky 2001 a 2011	43
6	Syntéza poznatků	45
7	Závěr	49
8	Seznam literatury a internetové zdroje	52
9	Přílohy	57

1 Úvod

Poutnictví je za několik posledních desetiletí považováno v mnoha oborech za nejlépe studovaný projev zbožnosti. Prastarý náboženský fenomén putování ke svatým místům, který přetrval až do současnosti a řadí se mezi vnější projevy víry, je také mimo jiné formou dočasné migrace (Royt 2000). V době starověku putovali na posvátná místa již staří Egypťané, Řekové, Římané a proces poutnictví si našel místo i ve všech světových náboženstvích, například v hinduismu, buddhismu, judaismu, islámu a v neposlední řadě v křesťanství. Křesťanské poutě vycházejí ze židovské tradiční pouti do Jeruzaléma.

V Evropě jsou poutní místa povětšinou spojována s kultem Panny Marie, taková poutní místa vznikala na místech, kde se Panna Marie údajně zjevila nebo tam, kde prostřednictvím zázraku ukázala různá znamení. Další poutní místa vznikala v místech zázraků nebo je vystavovali konkrétní jedinci jako poděkování za splněná přání. Poutní místa představují nejčastěji přírodní útvary, jako jsou například jeskyně, studánky, prameny nebo stromy, které jsou často doplněny obrazem či sochou daného světce (Piatrová 2010).

Dnešní společnosti vesměs nejeví takový zájem o náboženství a víru, jako tomu bylo v minulosti. Církev a její dogmata byla dříve pro člověka hlavní autoritou. Na pouť se lidé vydávali proto, aby byli co nejbližší Bohu nebo svým oblíbeným světcům. Putovali buď zcela individuálně, nebo v malých či početnějších skupinách. Důvodem pro takovou cestu mohla být prosba pro sebe nebo své nejbližší či poděkování. Na pouť se lidé vydávali pěšky a s sebou měli jen to nejnnutnější, jelikož na cestách bývalo nebezpečno. Často bylo ono putování doprovázeno těžkým odříkáním například prostřednictvím půstu, chabým oděvem nebo zřeknutím se celoročních úspor ve prospěch poutního místa (Poláčik a kol 2005).

Slovensko má jako řada křesťanských zemí dlouholetou poutní tradici, lidé dodnes slovenská poutní místa aktivně navštěvují ve spojitosti s návštěvou sakrálních památek a přírody.

Stěžejním cílem této práce je zodpovědět otázku, zda v obcích, na jejichž území je lokalizováno poutní místo, se tato skutečnost v současnosti projeví ve zvýšené míře religiozity zdejšího obyvatelstva.

Za tímto účelem byla zpracována statistická míra religiozity ve vybraných obcích a jejich komparace s průměrnou měrou religiozity v dané lokalitě. V dané analýze bylo zohledněno, zda má poutní místo lokální, regionální či celorepublikový charakter, jeho velikost, poloha, a zda se jedná o nově vzniklé poutní místo. V závěru práce se nachází

konečná syntéza všech poznatků a následná interpretace daných statistických zjištění, disparit a příčin všech zjištěných skutečností.

Na základě výše stanovených cílů a prostudování literatury byly stanoveny hypotézy, které by měla bakalářská práce ověřit.

1. Dnešní společnost neprojevuje tak silný zájem o náboženství a církve jako takovou, politické a sociální instituce jsou v současnosti vesměs nezávislé na církvi (Hamplová 2013). Fridrichovská (2016) uvádí, že částečný přímý vliv na zvýšené religiozity v obci, oproti ostatním obcím, mají kláštery. Lze předpokládat, že vliv poutního místa, které se nachází přímo v obci, bude vykazovat přinejmenším stejné výsledky jako kláštery.
2. Na příkladu České republiky je patrné, že výraznější rozdíly v religiozitě obyvatelstva se projevily na úrovni menších regionů, okresů a správních obvodů obcí s rozšířenou působností (ČSÚ). Mnoho autorů, jako je například Václavík (2010), uvádějí, že městské obyvatelstvo vůči venkovskému opouští tradiční hodnoty, a vyšší míra religiozity bývá zřejmá do 2000 obyvatel. Lze předpokládat, že většina poutních míst se bude nacházet v obcích této populační velikosti, kde mohou religiozitu obyvatel silně ovlivňovat.
3. Autoři jako například Fekete (1947) či Piatrová (2010) se zmiňují, že průmyslovější lokality území vykazují mnohem nižší religiozitu než lokality, kde převažuje zemědělství a rozdrobená sídelní struktura. Autoři dále uvádějí fakt, že na území zaostalejšího východního Slovenska s méně gramotným obyvatelstvem vznikalo v minulosti velké množství svatých míst, oproti poutním místům na západě Slovenska se ovšem více jedná o architektonicky jednodušší stavby, povětšinou jen přírodního typu – pramen, jeskyně. Lze předpokládat, že poutní místa v tomto území budou vzhledem k jejich stylu stavby nabývat regionálního až lokálního významu.
4. Frajer (1997) uvádí, že vliv na českou religiozitu má bezpochyby státní hranice s Polskem, ve kterém žije silně katolické obyvatelstvo. Autor práce se domnívá, že tento vliv se bude týkat také Slovenska a předpokládá, že celorepubliková poutní místa se budou nacházet nebo přímo kopírovat státní hranici s Polskou republikou, jelikož právě zde by měla být míra religiozity nejvyšší.

Bakalářská práce bude koncipována do sedmi kapitol tak, aby obsáhla veškerou svou problematiku. Na první kapitulu obsahující úvodní slovo o dané problematice, strukturu práce, cíle a hypotézy následuje kapitola popisující teoreticko-metodologická východiska práce, kde jsou popsány jednotlivé metody, které vedly k ucelenému zpracování práce. Dále následuje rešerše literatury, kde jsou nastíněny reflexe názorů vybraných autorů, a v neposlední řadě také samotné teoretické přístupy. Třetí kapitola je věnována historicko-geografickému kontextu problematiky, kde je nastíněn historický vývoj poutních míst od středověku po rok 2011 a dále pak klíčové geografické aspekty. Následná kapitola věnující se současné náboženské struktuře Slovenska je doplněna o jednotlivé mapové výstupy. Nejdůležitější kapitola práce věnovaná analýze vlivu poutního místa na současnou míru religiozity obsahuje základní informace o poutních místech. Dále došlo společně s mapovými výstupy ke srovnání na základě aktivity, významu, velikosti a stáří poutního místa. Závěrečné kapitoly syntéza poznatků a závěr se zabírají celkovým shrnutím práce, obsahují vlivy a projevy lokace poutních míst, jednotlivé pravidelnosti či jedinečnosti a především zhodnocení stanovených hypotéz. Na úplný konec práce byl začleněn seznam zdrojů a příloh.

2 Teoreticko-metodologická východiska práce

Před samotným zpracováním dané problematiky o poutních místech a následné religiozitě je zcela nezbytné se nejdříve zaměřit na literární zdroje věnující se tomuto tématu, následně na teoretická východiska, z nichž práce vychází a v neposlední řadě také na metodologické postupy, podle kterých byla práce zpracována.

2.1 Rešerše literatury

Prostudovaná literatura je autorem rozdělena do tří skupin, z nichž jednu tvoří literatura pojednávající o religiozitě a náboženství, druhá se zabývá samotnými poutními místy a třetí je skupina publikací, která se zajímá o geografii religii.

V první skupině publikací se nacházejí tituly obsahující úvod do religiozity. Problematiku religiozity jako vědy představuje Horyna (1994), který vymezil základní směry, přístupy, pojmy a metody v rámci religiozity a zároveň se věnoval i vývoji náboženství. Autor ve svém díle rozpracoval kapitolu věnující se i geografii náboženství, kde popisuje vývoj i cíle. Ve stejném duchu se tomuto tématu věnoval i Hejna (2010), jehož dílo taktéž představuje vhodný úvod do religionistiky, jelikož popsal obecnou charakteristiku religiozity a věnoval se vymezení základních metod a pojmů. Oproti Horynovi je metodická oblast méně rozpracovaná. Z trochu jiného pohledu se této tematice věnuje Skalický (2011), který se zaměřuje na teologické chápání této problematiky. Z dalších autorů věnujících se této problematice lze zmínit Hellera a Mrázka (2004), Frajera (1997) a Hamplovou (2009).

Literatury zaměřující se na náboženství existuje příliš mnoho. Z autorů zabývajících se přímo křesťanskou vírou lze uvést například Demjančukovou (1995), autorka charakterizuje jednotlivá náboženství i netradiční kultury. Podobně se tohoto tématu zhostil i Štampach (1992), který taktéž podává stručnou charakteristiku světových náboženství, přičemž největší důraz klade na víru křesťanskou. Dále lze uvést díla od Filipiho, Frankielové či Lopatkové. Publikace Filipiho (2012) a Frankielové (1999) se povětšinou zabývají vznikem a počátkem šíření křesťanské víry. Ovšem Frankielová oproti Filipimu své dílo pojala více v duchovním pojetí. Hlavní otázkou její publikace zůstává, jaké duchovní hodnoty stály za více a více šířícím se křesťanstvím a proč stojí v popředí světového náboženství. Přímo slovenským církevním dějinám se věnovala Lopatková (2013), která popisuje církevní dějiny v období středověku po počátek 16. století. Autorka

zde uvádí proměny křesťanské církve v průběhu staletí. Uvádí zde počátek prvních misí na území Slovenska, křesťanstvo Velkomoravské říše, obracení Maďarů na křesťanskou víru nebo majetkové postavení církve. Dalším autorem, který se zasloužil o zmapování křesťanské církve z historického hlediska, je Šoltész (1990), kdy jeho publikace představuje průřez církevními dějinami, při jednotlivém popisu období vyzdvihuje jak české, tak i světové osobnosti a poukazuje na mnišský život v kláštorech. Jako další autory této tematiky je možno představit Hrabala (1998) nebo Elsera (1997).

Z druhé skupiny literatury, pojednávající o geografii religii, je stěžejní z geografického pohledu publikace slovenského geografa Matloviče (2001). Ve svém titulu napomáhá čtenáři k pochopení vztahu mezi náboženstvím a geografii. Popisuje vliv jednotlivých geografických aspektů, jako je například obyvatelstvo, přírodní prostředí, sídla, politika či hospodářství na náboženství. Dále nastiňuje rozmístění religiózních systémů ve světě, rozpracoval historický vývoj geografie religii, klasifikaci a charakteristiku náboženství. Danou charakteristiku náboženství lze nalézt i u Anděla (1998), ale ve velmi stručné podobě, jelikož se jedná o učební materiál ve formě skript. Stručně je tato problematika rozpracována i v učebnici Ekonomická a sociální geografie (Toušek a kol, 2008), kde se jedna kapitola věnuje náboženské struktuře obyvatelstva. Tento učební materiál podává na rozdíl od Matloviče (2001) velmi malé množství informací, udává pouze stručný přehled světových náboženství s jejich prostorovým rozmístěním, jinak ovšem vazbu mezi geografii a náboženstvím nezmiňuje. Jinak zpracovaný přístup ukazuje slovník sociální geografie Gregoryho (2009), který uvádí pod pojmem náboženství samotný vývoj geografie religii, ve srovnání s Matlovičem je popis velice stručný.

Třetí skupina publikací zahrnuje díla, která se týkají čistě poutních míst. Titul zabývající se religii jako předmětem ke vzniku náboženských poutí se zabýval v delším časovém kontextu Samson (1994). V této publikaci se autor věnuje kontinuálnímu vzniku relikvií z kultu mrtvých a způsobem jejich uctívání. Rozdělením stupně pravosti odhaluje relikvie pravé a falešné, které se šířily pochybnými cestami nejčastěji formou falešného obchodu. Autor se věnuje i mariánskému kultu, který se šířil pomocí legend o údajných zázracích a lidovém prostředí, splýnul tak, že poutní místa se zasvěcením Panně Marii jsou nejčastější. Dalším titulem o poutních místech, který ovšem zkoumá jejich lokalitu, je titul Proč stojí poutní místa tam, kde stojí? Tato publikace od Royta (1993) poukazuje na poutní místa, která vznikla na základě pramenů (studen), kamenů, stromů, od dob starého zákona po dobu barokní. Konkrétním etnologickým zhodnocením poutnictví a mariánským kultem

se zaobírá heslovitě, ale zato velice pečlivě Fekete (1947), kde je podrobně vylíčen vývoj poutí z lidové víry, který se spojen s legendami a církví povoleným mariánským kultem. Jsou zde uvedena povolená poutní místa nebo pouze tolerovaná kvůli finanční prosperitě obce. V časopise Český lid uveřejnil Jeřábek (1961) svůj článek, kde si klade otázku o vzniku poutních míst a jejich vlivu na život a kulturu venkovského lidu. Autor se zde zabývá lidovým kultem vody v pramenech nebo ve studánkách a jejich vlivem na vznik poutního místa. Dochází k závěru, že vše je jen spojením lidových pověr a legend s přirozenou léčivostí. Autor dále zaujímá kritický postoj vůči praktikám církve. Pokus o vysvětlení polohy poutních míst přináší Fekete (1947). Okrajově nastínil geografický, přírodní i sociální aspekt vzniku poutních míst v období rekatolizace, čímž jasně naznačuje, že poutní místa na Slovensku vznikala podle vzdělanostního rozvrstvení obyvatelstva. Směrem na východ je větší počet méně významných poutních míst oproti vzdělanějšímu západu Slovenska. Taktéž bere v potaz vlivy geomorfologického povrchu a zeměpisné polohy na rozložení jednotlivých poutních míst na Slovensku. Tematikou poutních míst se dále zabývají Boháč (2001), Piastrova (2010), Poláčik (2000) nebo Odehnal (2008).

Další neméně důležitou součástí literárních zdrojů jsou periodika. Mezi časopisy zabývající se současnou náboženskou situací ve světě patří periodikum Religio: Revue pro religionistiku (2016), který je vydávaný Českou společností pro religionistiku ve spolupráci s Ústavem religionistiky Filosofické fakulty Masarykovy univerzity. Obdobným časopisem je dále Dindir 2016. Články takového charakteru můžeme ovšem nalézt i v periodikách, která nemají s náboženstvím žádné dočinění. Jedná se například o Demografii (2016), kde články tohoto tématu publikovala například Růžičková. Náboženská témata se objevují také v Geografických rozhledech (2015) nebo ve sborníku ČGS, který vychází od roku 1895.

Určujícím zdrojem dat pro výslednou analýzu vlivu lokace poutního místa na míru religiozity je Sčítání obyvatelů, domů a bytů Slovenské republiky za rok 2011 (SODB), které zpracoval Slovenský statistický úřad. Do analýzy byla využita i starší data z let 1991 a 2001. Tato data jsou zpracována ve výstupních tabulkách editoru Microsoft Excel a jsou volně přístupná na internetových stránkách. Využitá data o náboženské struktuře Slovenska jsou volně dostupná v úrovních různé hierarchie.

2.2 Teoretické přístupy

Pro snazší pochopení dané problematiky je zapotřebí vysvětlit některé pojmy, které jsou jádrem náboženství a této práce. Na počátku je nutné vysvětlit, co *náboženství* samo o sobě ztělesňuje. Štampach (1992) uvádí, že náboženství představuje reálný, životní a osobní vztah člověka k transcendentní skutečnosti, kde si jedinec angažuje vše osobní. Náboženství vždy prožívá jedinec individuálně, ale povětšinou mu nechybí sociální rozměr, jelikož lidé své vztahy k transcendentním skutečnostem sdílejí. Ke sdílení dochází díky smyslově vnímatelným projevům, což jsou viditelná nebo slyšitelná vyjádření.

S náboženstvím je spojován také pojem *sekularizace*, který má dle Nešpora a Lužného (2007) celkem 3 roviny. Poprvé byl použit při sjednávání Westfálského míru, kde byl za sekularizaci považován církevní majetek přecházející nyní do světského držení. Druhé vysvětlení tohoto pojmu udává kanonické právo, které proces sekularizace vysvětluje jako odchod osoby kléru do světské sféry života. Třetí možné vysvětlení objasňuje tento pojem jako proces úpadku náboženství, což se projevuje nízkou účastí obyvatel na bohoslužbách, celkovým poklesem členské základny věřících a snížením významu náboženských institucí. Proces sekularizace tak zahrnuje ztrátu politické i sociální významnosti náboženství. Frankiel (2007) uvádí, že tento proces byl hojně aplikován v socialistických zemích, kde měla být víra postupně ze společnosti vytlačována. Hejna (2010) vidí jako důsledek sekularizace postupnou modernizaci společnosti, která opouští své tradice.

Náboženství je velice silně spojováno s *religiozitou*, nejedná se ovšem v žádném případě o synonymum. Sekot (1985) religiozitu charakterizuje jako víru v nadpřirozeno a účast na aktivitách, které jsou s touto vírou spojené. Jako věřící jsou tedy považováni úplně všichni jedinci, kteří vyznávají určitý náboženský kult i přesto, že se nehlásí ke konkrétní církvi. Religiozita je tedy vesměs pozorovatelným a měřitelným projevem náboženství u konkrétních osob v konkrétním prostoru a čase (Kokails 2009). Tento pojem je zároveň odpovědí na to, jaké má člověk náboženské vědomí a jak dané prožívání ovlivňuje jeho jednání ve společnosti. Základním stavebním kamenem náboženství je *víra*, kdy věřící vnitřně přijímá transcendentální skutečnost za realitu, přičemž důvěra v bytí Boha ho vede ke spasení. Frankiel (1996) se zmiňuje, že katolická církev navíc zahrnuje do víry i podřízení rozumu a vůle Bohu, tento čin je brán nejen jako lidský úkol, ale i jako boží dar, jelikož podstata víry není založena na principu logiky.

Mezi nejvíce klíčový pojem této práce patří bezpochyby *poutní místo*. Boháč (1995) popisuje tato svatá místa jako lokality, kde se projevil nějaký nadpřirozený jev (zázrak, zjevení, uzdravení etc.) a stalo se tak cílem poutníků. Taková místa jsou typicky zasvěcená oblíbeným světcům, kterým se údajný nadpřirozený jev přičítá. Nejvíce rozšířená jsou místa s mariánským kultem. Za svatá místa jsou nejčastěji přijímány přírodní útvary, jako jsou studánky, prameny, jeskyně nebo stromy a dále pak sakrální stavby ve formě křížových cest, kaplí, kostelů nebo klášterů, které vznikaly na popud díky za splněné prosby. Nová poutní místa vznikají neustále, nejsou jen záležitostí historie, svatá místa vznikající ve 20. a 21. století, mají konzervativní i moderní charakter. Poutní místo může například ztělesňovat dům nebo část obce.

Návštěva svatého místa za účelem modlitby, vzdělání mysli nebo pobožnosti je označována jako *pout'*. Někteří poutníci si takto chtěli zabezpečit spásu své duše. Kult svatých, a s ním spojená následná návštěva poutních míst, se stal neoddelitelnou složkou křesťanského světonázoru, která ovlivňovala lidský život ve všech směrech. Podmínkou pro vykonání poutě je dlouhá cesta ke svatému místu, a po celou cestu smýšlet o Bohu a spasení. Poutník nemá vykonávat tuto cestu z malicherností nebo ze zvědavosti, nýbrž pouze z vlastního pocitu zbožnosti (Slivka 1998). Není výjimkou, že poutě byli lidé nuceni vykonávat i jako součást trestu. Návštěvník svatého místa je nazýván *poutníkem*. Tento jedinec z vlastního přesvědčení potřebuje navštívit poutní místo a přiblížit se tak nejvíce Bohu. Poutník se mohl na cestu vydat sám nebo ve skupině, vždy však sporně ošacen a po dobu cesty držel přísný půst. Motivací pro vykonání poutě je celá řada, mezi nejčastější patří touha odevzdání díky svému oblíbenému světci a požádat ho o milosrdenství či mu poděkovat za splněná přání (nejčastěji ukončení války či těžké nemoci). Ojedinělým důvodem mohla být dle Piatrové (2010) také touha získat část relikvie (část kostí, křížů) a přinést ji do svého rodiště, aby místo získalo na popularitě a lákalo tak řady návštěvníků.

S návštěvami poutních míst se začala vytvářet takzvaná *lidová religiozita*. Jedná se o bezdoktrinální a v současnosti poměrně rozšířenou lidovou náboženskou nevědomost v oblasti normativního náboženství, a to jak na venkovském prostředí, tak i ve městech. Tento proces se projevuje tak, že lid ovládá základní modlitby, ale složitější náboženská dogmata už jim jsou cizí. Častým projevem je víra v dobrou a zlou magii nebo praktikování přírodního lékařství. Praktickou lidovou morálku si obyvatelé konkrétní lokality předávají z generace na generaci prostřednictvím tradic a obyčejů (Brouček, Jeřábek 2012). S poutními místy souvisí zejména nábožensky orientovaná migrace, kterou

započali jako první irští a bavorští misionáři, aby šířili křesťanskou víru nejdříve u jedinců patřících k místní elitě a postupem času i u ostatních. S ukotvením křesťanské víry a rozšířením svatých míst začali putovat na tato místa i jedinci, kteří prostřednictvím této cesty nabývali zbožnosti.

Vlivem poutních míst se mimo jiné zabývá disciplína *geografie religii*. Tato disciplína studující vzájemné interakce religiózních systémů a prvky fyzicko-geografické a sociálně-geografické sféry zkoumá kultovní stavby a symboly daného území. Nejvíce zkoumá interakce mezi náboženstvím a životním prostředím (Kakaisl 2009). Matlovič (2001) v interakci mezi náboženstvím a obyvatelstvem vidí společný vztah nejvíce na příkladu početnosti rodiny, kdy například katolické národy mají mnohem vyšší míru porodnosti, což mimo jiné souvisí s odmítáním antikoncepce či potratů.

2.3 Metodika práce

Práce je zaměřena na území Slovenska, kde bylo vybráno celkem 96 poutních míst. Místa byla vybírána tak, aby zastupovala římskokatolická i řeckokatolická poutní místa a aby byla co nejvíce rovnoměrně rozložená po celém území země. Jelikož neexistuje ucelený seznam všech poutních míst Slovenska, byla poutní místa vybrána autorem ryze subjektivně podle toho, jak široký souhrn informací byl o nich dostupný podle vlastních webových stránek či literatury. Do vzorku poutních míst nebyla zařazována taková místa, která náleží městům, která čítají nad padesát tisíc obyvatel. Tento aspekt by totiž mohl zásadně zkreslit výsledky religiozity dané práce.

Vybraný vzorek poutních míst byl dále kategorizován. Nejvíce klíčové rozdělení se týká významu poutních míst vzhledem k danému území a to, jestli má dané místo pouze lokální, regionální, nebo celorepublikový charakter. Toto dělení převzal autor práce od Poláčka (2005). V obcích s lokálním charakterem se pouti zúčastňují povětšinou jen konkrétní obyvatelé obce, jelikož se jich pouť nejvíce dotýká a je pro ně i tematicky orientovaná. Poutě do míst s regionálním významem vykonávají poutníci rovněž z dané obce i ze širokého okolí, tyto poutě bývají také tematicky orientovány, ale již z poněkud regionálního citění. Celorepublikový význam lze chápat tak, že poutní místo je tak jedinečné a významné, že ho navštěvují poutníci z celé republiky i ze zahraničí. Bývá povětšinou zároveň i historickou sakrální památkou a poutě se zde konají i několikrát do měsíce. Takových poutních míst je v daném vzorku pouze 5, jelikož nebyla brána v úvahu velká města, jako je například Bratislava nebo Nitra.

Dalším kritériem pro rozčlenění svatých míst byla velikost obce, v níž se dané místo vyskytuje. Toto kritérium je nedílnou součástí, jelikož nelze srovnávat hodnoty religiozity menších vesnic s většími městy. Jednotlivé obce byly rozděleny do pěti velikostních kategorií dle počtu obyvatel (0-500, 500-1999, 2000- 4999, 5000-20000, 20000-50000). Dané intervaly byly vybrány podle sídelního systému Slovenské republiky tak, aby v každé kategorii byl co největší počet míst a nevznikala tak hluchá místa. Pro vybraný vzorek míst je v následující kapitole vypočtena míra religiozity, která je následně porovnána s religiozitou všech obcí Slovenska.

Dalším hodnotícím kritériem, které by mohlo více objasnit význam poutních míst, je rozdělení podle typu stavby na kostely, kaple, kalvárie, prameny/studny a ostatní, čímž jsou myšleny jeskyně, kláštery, domy etc. Dalším neméně důležitým kritériem dělení je počet poutí, čímž byla nastíněna aktivita daného místa a dále pak doba, kdy bylo poutní místo založeno. Jelikož stáří daného svatého místa může zřetelně ovlivňovat míru religiozity, za předpokladu, že zde by se mohla nejvíce projevit síla tradice v předávání náboženského smýšlení.

Dílčí analýza je zpracována pomocí statistických metod. Data byla získána prostřednictvím Sčítání obyvatelů, domů a bytů (SODB) z roku 2011. Pro další porovnání byla dále využita ještě starší statistická data z let 1991 a 2001. Sčítání z let 1991 bylo posledním sčítáním na území Československé republiky a zároveň posledním ve 20. století. Zajímavostí je, že toto sčítání bylo ovlivněno událostmi, které probíhaly po roce 1989. Seznam sčítání zahrnoval nové územní i společenské změny, například byl nově připojen seznam národností a náboženského vyznání (naposledy zjišťované v roce 1950). Další sčítání již bylo praktikováno na nově rozdělených samosprávných celcích.

Na základě zjištěných statistických dat pak byly dále aplikovány dílčí výpočty v rámci již zmíněných samosprávných celků. První výpočet zahrnuje podíl věřících, se kterým bylo počítáno jako s podílem vůči obyvatelům hlásícím se k víře a počtu obyvatel vyjádřeným v procentech. Mezi obyvatele hlásící se k víře nebyly započítány kategorie bez vyznání a nezjištěné.

$$R = \frac{V}{O} \times 100 (\%)$$

V - věřící obyvatelstvo
O - celkový počet obyvatel

Následující výpočet udává procentuální zastoupení katolíků z věřícího obyvatelstva, který je vypočítán jako podíl katolíků a obyvatelstva hlásícího se k víře. Do kategorie katolíků spadá obyvatelstvo s římskokatolickým i řeckokatolickým vyznáním.

$$KP = \frac{K}{O} \times 100 (\%)$$

KP - zastoupení katolíků v populaci
K - počet katolíků
O - celkový počet obyvatel

Poslední výpočet se týká procentuálního zastoupení katolíků z celkového počtu obyvatel, který je vypočítán jako podíl počtu obyvatelstva katolického vyznání a počtu věřících obyvatel.

$$KV = \frac{K}{V} \times 100 (\%)$$

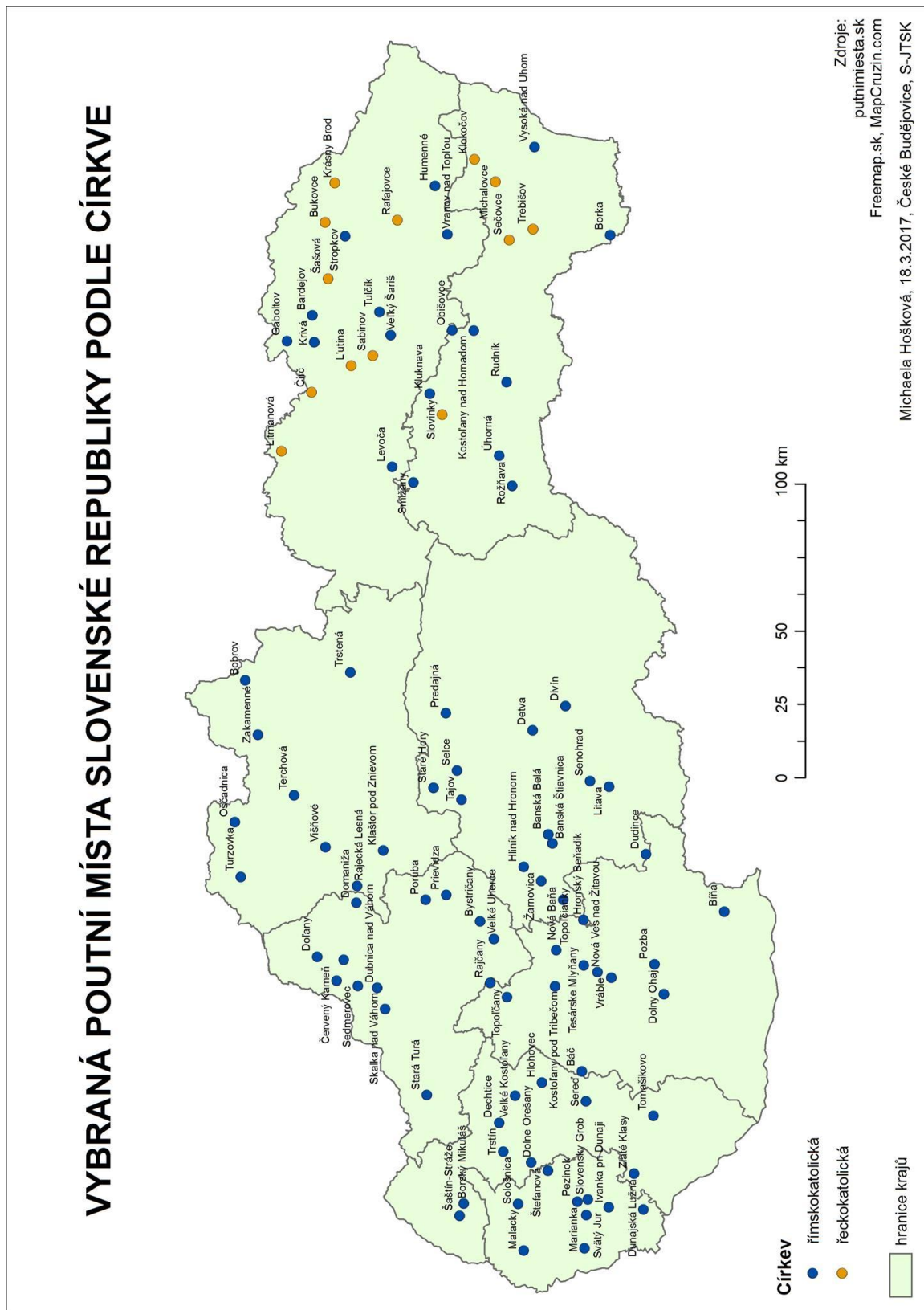
KV - katolíci z věřícího obyvatelstva
K - počet katolíků
V - věřící obyvatelstvo

Dané výpočty jsou aplikovány na konkrétně vybrané obce s poutním místem, dále pak na okresy a kraje za jednotlivá sčítání z let 2001 a 2011. Výsledky mohou být ovšem značně zkreslené, obyvatelstvo může být ovlivněno danou společností, politikou státu nebo vztahem státu a církve.

Samotná analýza slouží k porovnání výpočtů za jednotlivé obce s poutními místy, z čehož lze snadno posuzovat jednotlivé tendence. Vypočítané hodnoty jsou zpracované do podoby přehledných tabulek pomocí programu Microsoft Excel a pro lepší vizuální vnímání jsou zpracované v programu Arcmap 12, kde je zobrazena míra religiozity za dílčí samosprávné obce, a navíc i poloha všech poutních míst s patřičnými náležitostmi. Daná zpracovaná data jsou vesměs uplatněna v kapitole Analýza, která je rozdělena do šesti podkapitol. Veškeré výpočty se nacházejí v seznamu příloh a jsou doplněny grafickými mapami.

V konečné fázi práce následuje kapitola Syntéza a Závěr, kde dochází k posouzení vlivu lokace poutního místa, autor v těchto kapitolách hodnotil veškeré své hypotézy a kauzality. Hodnocení vychází z propojování již z výše zmíněných zpracovaných dat do podoby tabulek, grafů či map a nově získaných informací, které autor získal z nastudované literatury.

Mapa č. 1

3 Historicko-geografický kontext

Christianizaci neboli pokřesťanšťování na slovenském území datujeme zhruba kolem roku 700 n. l., kdy křesť začaly nejdříve přijímat elity a postupem času i velké množství ostatních Slovanů. Na slovenské území začali přicházet misionáři ze sousedních Bavor

i poměrně vzdáleného Irska a Skotska. K ukotvení křesťanské věrouky dochází na přelomu 8. a 9. století, v této době totiž věřící obyvatelstvo na území Slovenska spravuje biskupství v Pasově. V 9. století je v procesu christianizace klíčová misie Konstantina a Metoděje, kteří na území Velké Moravy přinášejí staroslověnštinu používanou později jako liturgický jazyk. Se zánikem Velké Moravy se na počátku 10. století rozpadl i systém církve. Území Slovenska připadlo pod Uherské země a hlavní církevní správu o století později přebírá arcibiskupství v Ostrihomi. Matlovič (2001) uvádí, že následně došlo k obnovení Nitranského biskupství a nově se založila apoštolství nacházející se například v Bratislavě (tehdy Prešpurku).

Počátek poutí se na Slovensku datuje rokem 1377, kdy bylo založeno údajně úplně první poutní místo Slovenska Marianka v Bratislavském kraji. Přesné datum počátků poutí ovšem není známo, jelikož se dochovaly legendy, které toto svaté místo zmiňují již v roce 1030, kde poustevník vyřezal z hruškového dřeva sošku Panny Marie a ukryl ji do vykotlaného stromu. V roce 1377 na tomto místě pokládá základní kámen kostela uherský král Ludovít I. Veliký a umísťuje do něj onu sošku. Od té doby až dodnes toto místo navštěvuje velké množství poutníků.

Ve 14. století vzniká velké množství poutních míst, která jsou často zasvěcená Panně Marii, což souviselo s rozmachem mariánského kultu. Poutní místo bylo založeno tam, kde se údajně Panna Marie zjevila nebo kde učinila zázrak, jedná se například o poutní místo Velké Uherce, Tulčik, Trstená nebo Rajecká Lesná (Ohler 2000). Zajímavostí je, že středověký feudální systém soudnictví umožňoval udělit trest pokání formou poutě na vzdálenější poutní místo. Seznamy takovýchto trestů se uchovaly v soudních knihách banských měst například v Banské Štiavnici nebo Banské Bystrici (Slivka, 1984).

15. a 16. století přináší první vlny kritických pohledů na konání poutí a zakládání poutních míst. Nástup nového životního směru humanismu upřednostňoval rozvoj vědy a techniky a mladí učenci, teologové a zejména protestanti zmiňované zjevení a údajné zázraky svatých zesměšňovali (Dancák 2015). Zmiňování protestanti dokonce některá poutní místa ničili. I za těchto podmínek ale nová poutní místa vznikají, i když ve velice malém počtu, jedná se například o Senohrad nebo Šaštín.

Postupná renesance poutních míst nastala až po Tridentském koncilu roku 1563, kdy byl tvrdě nastolen proces rekatolizace. Lopatková (2013) uvádí, že tento proces umožnil vznik uniatské církve, která byla základem pro zrod řeckokatolické církve. Počet světců se v tomto období úměrně zvětšoval s počtem poutních míst, do popředí se začal posouvat již zmíněný kult Panny Marie, a to ve formě relikvií, obrazů či soch.

Období baroka přináší i nový sloh a životní styl, dochází k četným přestavbám sakrálních památek i celé krajiny (Piatrová 2010). Na vesnicích vzniká tzv. selské baroko, není tedy divu, že přestavbou prochází i svatá místa, jako je například poutní místo Levoča. V období 17. a 18. století se kult Panny Marie dostal do popředí, a začala hromadně vznikat nová poutní místa zasvěcená právě této patronce. Četná výstavba nových svatých míst byla nástrojem rekatolizace, aby obyvatelstvo více připoutala k víře. Poutní místa vznikala nejčastěji na jihozápadě Slovenska z důvodu společensko-historického vývoje. Dle Mrázové (1995) se v této lokalitě soustředilo větší množství obyvatel katolického vyznání se silnou protireformační odezvou (blízkost Vídně). Díky tomuto aspektu dochází k zakořenění mariánské tradice. Na jihu Slovenska se ovšem většina obyvatelstva hlásila ke kalvinismu, který radikálně odmítá uctívání světců a s nimi spojené jakékoli plošné, ornamentální či plastické figurální umění. Střed a severní část Slovenska tvořila lokalita, kde docházelo ke střetnutí katolíků s evangelíky augsburského vyznání, krom území Oravy, které bylo silně katolické. Z geografických příčin a z důsledku osídlení zde nemohla vznikat poutní místa, poutníci vykonávali své cesty do sousedního Polska nebo do banských měst (Mrázová, 1995). Na východním Slovensku docházelo ke střetu katolíků s východním kultem křesťanství. V rámci křesťanské věrouky se zde prolínal západní a východní rítus. Po čas reformace i zde vznikala nová poutní místa ovšem jen lokálního významu.

18. století s příchodem osvícenství přináší opětovný úpadek poutí, což je spojené s dobou vlády Marie Terezie a Josefa II. V tomto období dochází například k novému administrativnímu členění diecézí, rušení mnišských řádů a zákazu vykonávání delších poutí. Dle Miholy (2008) mnoho poutních míst v důsledku zrušení řádů chátrá, jelikož se o ně neměl kdo starat nebo byla zcela zrušena a zvolena k jinému účelu. Obnova poutních míst nastala až v první polovině 19. století, ale nikdy už nenabyla takového významu, jako tomu bylo v barokní době.

S nástupem průmyslové revoluce sílí migrace obyvatel do měst, kde poutní tradice upadá, což se ovšem nedá říci u obyvatel venkova, kde naopak tato tradice roste. Vlivem

sílícího národního obrození se začaly vyskytovat poutě národního charakteru, které měly za úkol stmelovat obyvatelstvo a utužovat jeho národnostní pospolitost. S touto činností vznikají nová poutní místa, jako je například svaté místo Zákamenné založené roku 1862 (Dancák 2005).

Do období první československé republiky, dle Matoloviče (2001), byla religiózní struktura Slovenska neměnná, což se nedá říci o českých zemích, kde moderní proces sekularizace jako u vyspělých států a následky války způsobily odklon obyvatel od víry.

Religiózní struktura se mění až po vyhlášení Československé republiky roku 1918, kdy na slovenské území přichází české ateistické obyvatelstvo. Období první republiky přináší i celou řadu nových církví jako například českobratrské evangelíky nebo československou církev, které se během 30. let promísily po celém území Slovenska. Nejvíce obyvatel římskokatolického vyznání se sdružovalo v oblasti západního a severozápadního Slovenska, naopak obyvatelstvo vyznávající pravoslaví nebo řeckokatolickou církev se soustředilo na východě a severovýchodě. Evangelíci již od času reformace byli koncentrováni v oblasti středního Slovenska (Matlovič 2001).

Po hrůzách druhé světové války přicházejí postupně další změny, největší roli zde hrají přesuny zejména českého obyvatelstva na slovenské území, což má za následek úpadek věřícího obyvatelstva. Po skončení války se konaly masové poutě v duchu poděkování za mír a znovunabytou státnost. Po roce 1945 dochází k přílivu obyvatelstva s maďarskou národností a evangelického vyznání. V meziobdobí konce války a nástupem totalitního režimu se církev snažila o svou obnovu tím, že do funkcí nastupovala mladší generace. Šmíd (2017) uvádí, že s nástupem komunistické strany k moci se KSČ a KSS snažily plně ovládnout tehdejší společnost. V centru duchovního života obyvatelstva stála církev, kterou se komunistické vedení snažilo vymýtit. V 50. letech byly nastoleny mimo jiné Akce K a Akce Ř, kdy byly likvidovány mužské a ženské kláštery a jejich členové internováni do méně religiózních lokalit.

V 60. letech dochází k částečnému uvolnění, ale také k útlumu poutnictví. Komunistický režim mnohá poutní místa uzavřel nebo alespoň omezil jejich činnost, mše například směly probíhat jen v interiéru kostela, aby se zamezilo velkému přílivu poutníků. Režim se tak snažil co nejvíce omezovat poutníky, aby je od návštěv svatých míst odradil, časté byly lživé kritiky na průběh poutí či na poutníky samotné. Aby se zamezil příchod lidí na tradiční mše, byly zaváděny pracovní soboty a neděle hájené například s potřebou zemědělských prací pro obživu. Dle Pletichové (2008) tato činnost vládnoucího režimu spíše působila zcela opačně a věřící obyvatelstvo naopak motivovala. Období normalizace

v průběhu 70. a 80. let opět přináší řadu omezení, byla zakázána veřejná procesí a řehole s poutními místy byly více pod dozorem státu. Na konci 80. let dochází k postupnému uvolňování režimu, což například dovolilo svatořečení sv. Anežky České, kterého se zúčastnilo i velké množství slovenských obyvatel. Po sametové revoluci nastává celkové otevření režimu a změna postavení církve v celém Československu. Nově dochází například k podepsání smlouvy o svobodném působení katolické církve na slovenském území nebo k jmenování biskupů do funkce. Církev byla po předchozím režimu ve zbídačeném stavu, až do 90. let byla snaha slovenskou církev znovu obnovit a dát jí do předchozích kolejí. Byly předpoklady, že se křesťanská víra rozšíří po celém Československu, bohužel české země již nabyly až příliš silný ateistický ráz, oproti tomu slovenské obyvatelstvo bylo více spjaté s náboženskou identitou.

S postupným nástupem tisíciletí byl zaznamenán mírný religiózní pokles, což si Nešpor (2010) vysvětluje faktem úmrtí starého obyvatelstva a orientací ostatních obyvatel na nově vznikající alternativní církve, což umožňovala Listina základních práv a svobod, která dovolovala registraci nových církví za předpokladu, že získají 10 000 členů. Jednalo-li se ovšem o církev křesťanskou, tak postačilo jen 500 členů (Pletichová, 2008).

Při sčítání obyvatelstva se v roce 1991 hlásilo k římskokatolické církvi celkem 3 187 383 věřících, což je celkem 60,4 %. Celková religiozita za celé Slovensko toho roku činila 72,8 % (SODB 1991). V této již moderní době vznikala nová poutní místa, jedná se například o poutní místo Kostolany pod Tribečom založené roku 1989. V 90. letech vznikají dále poutní místa, jako jsou například Vysoká nad Uhom, Trebišov nebo Zlaté klasy. O deset let později proběhlo další sčítání, kdy se výsledky na daném sledovaném území poněkud změnily. Počet obyvatel s katolickým vyznáním stoupl z již zmíněných 60,4 % na téměř 70 %. Velký nárůst věřících zaznamenala i řeckokatolická církev, a to přírůstkem 1,3 %. Obyvatelstvo Slovenska se také začalo více orientovat na církve, které dříve nebyly tak oblíbené, jako je například Apoštolská církev nebo Církev bratrská. Celková míra religiozity pro rok 2001 činí 84 %, což je o 11,2 % více oproti roku 1991. Výsledek religiozity je diametrálně odlišný od sousední České republiky, kde naopak míra religiozity klesla. Nejvíce religiózním okresem pro rok 2001 byl okres Námestovo v Žilinském kraji s mírou religiozity 98,2 %, kdy tento okres oproti roku 1991 zaznamenal nárůst o 2,3 % (SODB 2001).

Tabulka č. 1 Přehled religiozity na Slovensku za rok 1991 a 2001

	2001		1991	
	Počet věřících	Podíl z celé populace (v %)	Počet věřících	Podíl z celé populace (v %)
Římskokatolická	3 708 120	68,9	3 187 383	60,4
Evangelická církev a. v.	372 858	6,9	326 397	6,2
Řeckokatolická	219 831	4,1	178 733	3,4
Reformovaná křesťanská	109 735	2	82 545	1,6
Pravoslavná	50 363	0,9	34 376	0,7
Svědkové Jehovovi	20 630	0,4	10 501	0,2
Evangelická církev metodistická	7 347	0,1	4 359	0,1
Křesťanské sbory	6 519	0,1	700	0
Apoštolská církev	3 905	0,1	1 116	0
Bratrská jednota baptistů	3 562	0,1	2 465	0,1
Církev adventistů sedmého dne	3 429	0,1	1 721	0
Církev bratrská	3 217	0,1	1 861	0
Židovské náboženské obce	2 310	0,1	912	0
Starokatolická církev	1 733	0	882	0
Církev československá husitská	1 696	0	625	0
Jiné	6 294	0,1	6 373	0,1
Spolu s náboženským vyznáním	4 521 549	84	3 840 949	72,8
Nezjištěné vyznání	160 598	3	917 835	17,4
Bez vyznání	697 308	13	515 551	9,7
SR celkem	5 379 455	100	5 274 335	100

Zdroj: SODB 1991, SODB 2001

4 Současná náboženská struktura SR

Slovensko se obecně řadí k zemím s vyšší mírou religiozity, ve srovnání s Českou republikou i přes to, že dnešní společnost postupně ztrácí svůj zájem o církevní instituce, od víry se odvrací a více se sekularizuje. Vyšší míra věřícího obyvatelstva je také dle Tížika (2011) dána poměrně dlouhou hranicí s katolickým Polskem.

Na Slovensku má nejvyšší zastoupení církev katolická, ta se následně dělí na odnož Římskokatolickou a Řeckokatolickou, které jsou dále členěny na jednotlivé provincie a arcidiecéze či eparchie. Dominantnější Římskokatolická církev se skládá ze západní a východní provincie, kde pod západní provincií spadají arcidiecéze Trnavská, Bratislavská a Nitranská, Žilinská a Banskobystrická diecéze. Do východní provincie se řadí Košická arcidiecéze s Rožňavskou a Spišskou diecézí. Na základě SODB 2011 (Sčítání obyvatel, domů a bytů z roku 2011) se k této církvi hlásilo 76 % obyvatelstva. Řeckokatolická církev má poněkud jinou stavbu, je celkově tvořena třemi částmi, a to Bratislavskou a Košickou eparchií s Prešovským arcibiskupstvím.

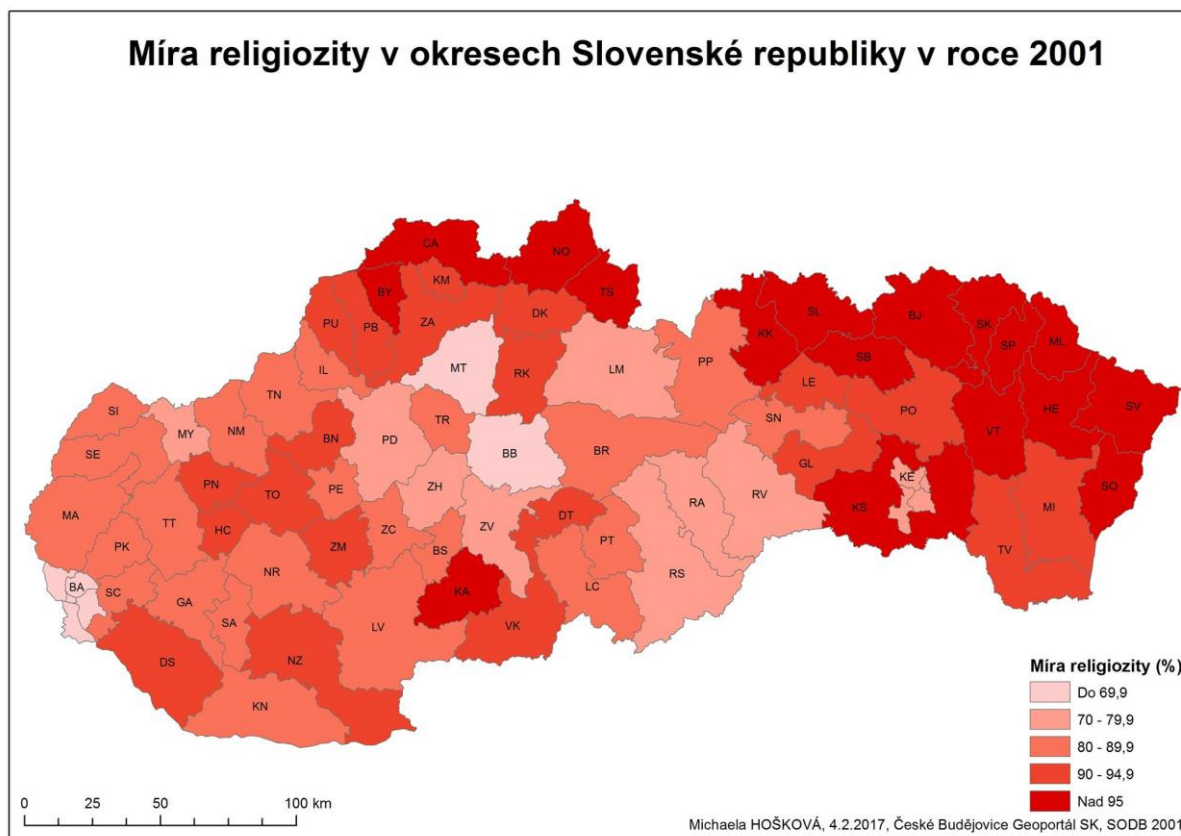
Členění církve bylo na území Slovenské republiky vždy složité, například za Rakouska-Uherska se arcibiskupství nacházelo mimo republiku (arcibiskupství Ostrihomské a Jágorské) a církevní posty převážně zastávali maďarští duchovní předáci. Není divu, že na Slovensku docházelo po roce 1918 k ničení všeho maďarského (Fridrichovská 2016). Od 20. let 20. století docházelo k novému členění církve, které skončilo až s příchodem nového totalitního režimu v roce 1948.

V roce 2011 se k Římskokatolické víře hlásilo celkem 3 347 277 obyvatel, což vypovídá hodnotě okolo 87 % všech věřících. Od roku 2001 se míra religiozity snížila o 7 %, jelikož se zvýšil počet obyvatelstva, které se veřejně hlásí k ateismu nebo je jejich náboženské smýšlení nezjištěné. Druhou nejvíce zastoupenou církví na Slovensku byla v roce 2011 Evangelická církev augsburského vyznání (145 418 věřících) a dále pak již zmíněná církev Řeckokatolická (99 649 věřících). Mezi další dominantnější alternativní církve podílející se na religiozitě slovenského obyvatelstva patří především Pravoslavná církev, Apoštolská církev, Náboženská společnost Jehovovi svědci, Bratrská jednota baptistů, Církev bratrská a řada dalších.

Z krajů, které mají nejvíce obyvatelstva hlásícího se k víře, lze uvést kraj Žilinský a Prešovský, kde míra religiozity činí téměř 80 %. Oproti tomu nejnižší míru religiozity (60 %) vykazují kraj Bratislavský a Banskobystrický. Z pohledu okresů je nejvíce religiózní východ Slovenska, kde se nachází například okresy Bardejov a Stropkov, zde

míra religiozity činí až 90 %. Okresy s nejnižší mírou věřících jsou okresy Bratislava, Martin či Myjava. Tento jev lze vysvětlit dle Hamplové (2009), která uvádí, že průmyslová centra či velká města vykazují mnohem nižší religiozitu než například venkov či města s menším počtem obyvatel, kde je soustředěno převážně starší obyvatelstvo.

Mapa č. 2

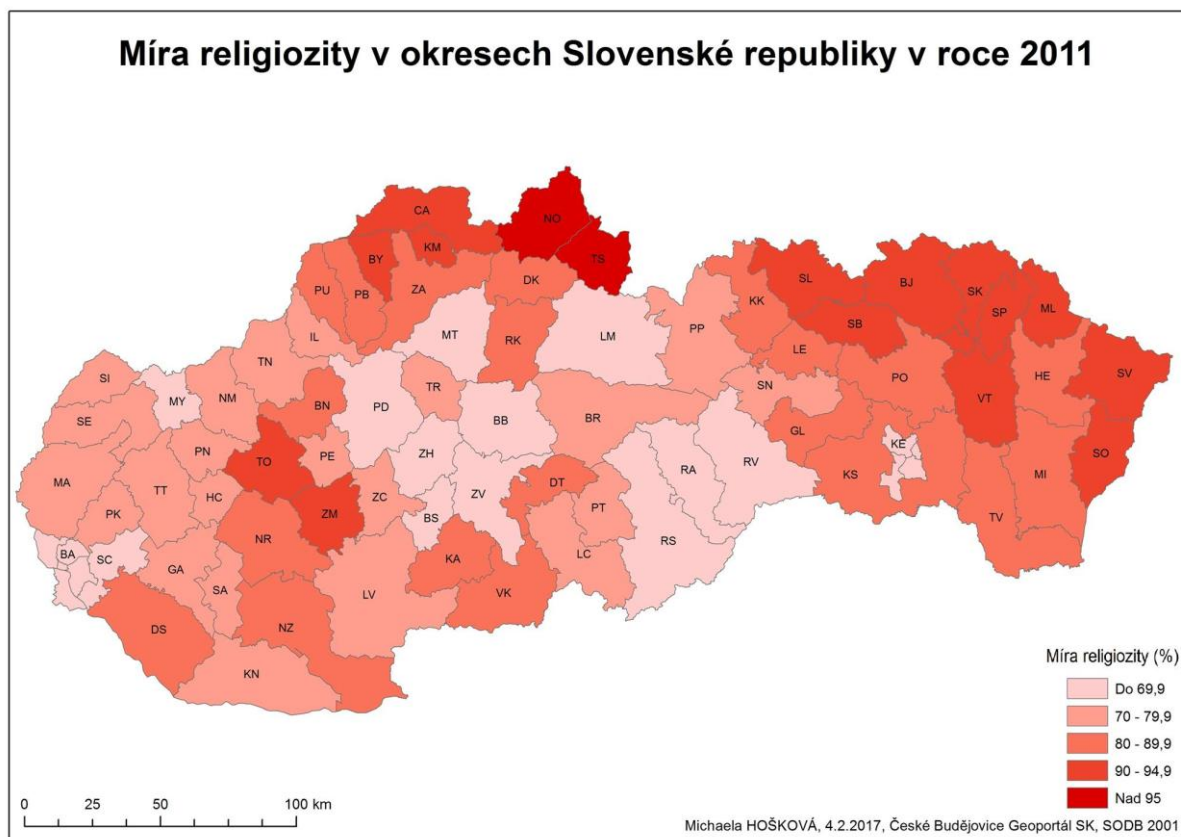
Fekete (1947) a Tížik (2011) dále Slovensko parcelují na modernější západní a zaostalejší východní část. Autoři tento aspekt vysvětluje tím, že oproti průmyslovějšímu západu s více velkými centry byl východ s převážně venkovským obyvatelstvem poněkud upozaďován a díky tomu vykazuje mnohem vyšší hodnoty religiozity než západní část. Nižší podíl katolíků ve středním Slovensku vysvětlují tím, že zde zvítězil konfesní boj evangelíků, kteří se zde prosadili. Katolické obyvatelstvo zde průměrně vykazuje 50 % všech věřících.

V roce 2011 je dále patrný také nárůst ateismu (pokles věřících o 8 %) oproti roku 2001, a to

o 28 054 obyvatel. Tento fakt lze vysvětlit tím, že se dnešní společnost více sekularizuje, svět se modernizuje a mnohonásobně zrychluje. U obyvatelstva se tak postupně vytrácí duchovní prvek výchovy, který si s sebou nese nejvíce jen starší obyvatelstvo. Za

prvopočátek úbytku věřících se přičítá příchod totalitního režimu, který vše církevní potlačoval a přinesl industrializaci a urbanizaci. K novému trendu dnešní společnosti také patří ochrana soukromí, čímž se rapidně zvýšil počet obyvatelstva, kde je jejich víra nezjištěná.

Mapa č. 3

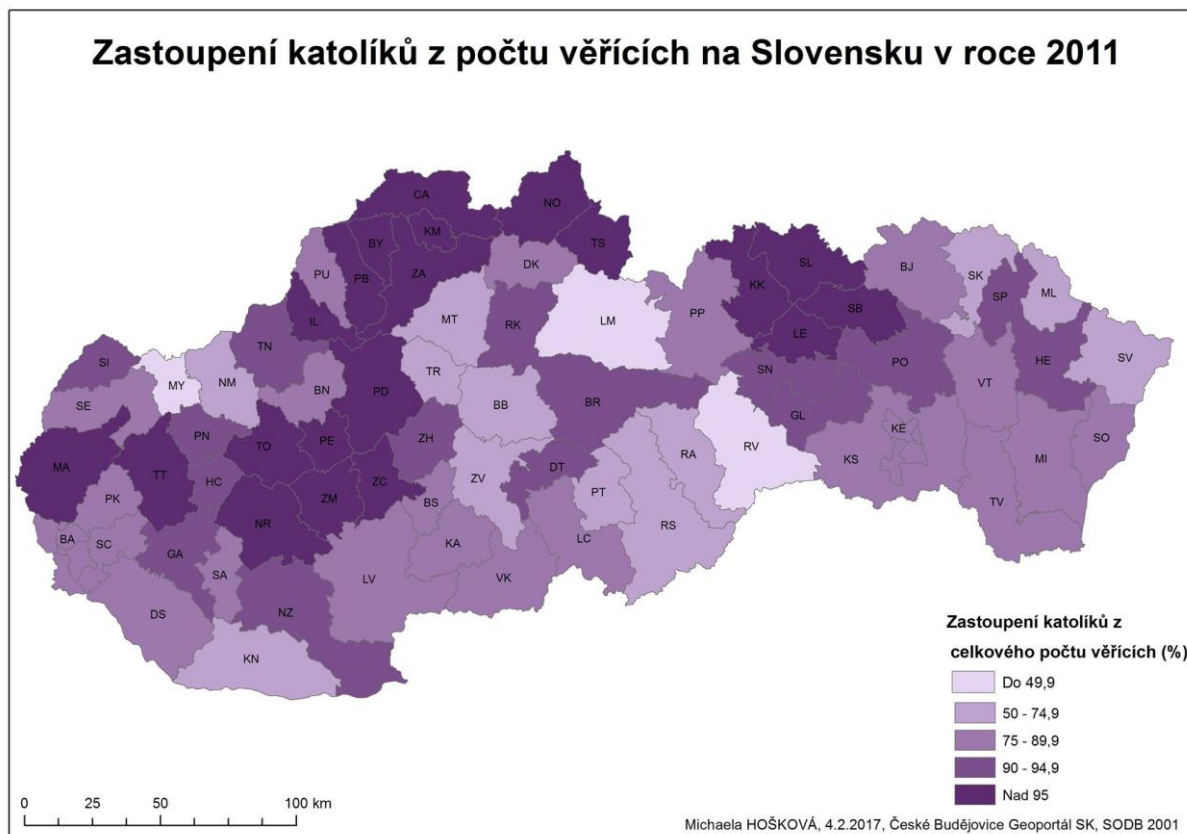

Trend poklesu věřícího obyvatelstva je nejvíce viditelný v Piešťanech, Košicích, Trnavě a Banské Bystrici, kde průměrně činil pokles 12 %. Naopak nejmenší pokles zaznamenaly obce Zlaté Moravce, Čadca nebo Topolčany.

Mapa č. 3. dokazuje podobný trend religiozity, jelikož zastoupení katolíků v celkové populaci je nejvíce zřetelné v Žilinském kraji, a to konkrétně v okresech Čadca (87 %), Tvrdošín (92 %) nebo Námestovo (95 %). Dalším krajem s vysokými hodnotami religiozity je také Prešovský kraj s okresy Humenné (81 %), Levoča (82 %), Stropkov (83 %), Sabinov (86 %) nebo Stará Ľubovňa (89 %). Velká koncentrace katolíků se dále nachází v okresech Topolčany (83 %) a Zlaté Moravce (84 %), které leží v Nitranském kraji. Naopak nejmenší zastoupení katolíků v populaci má okres Myjava, zde se koncentruje pouze okolo 14 % katolíků. Okres Myjava je totiž silně evangelický, k roku

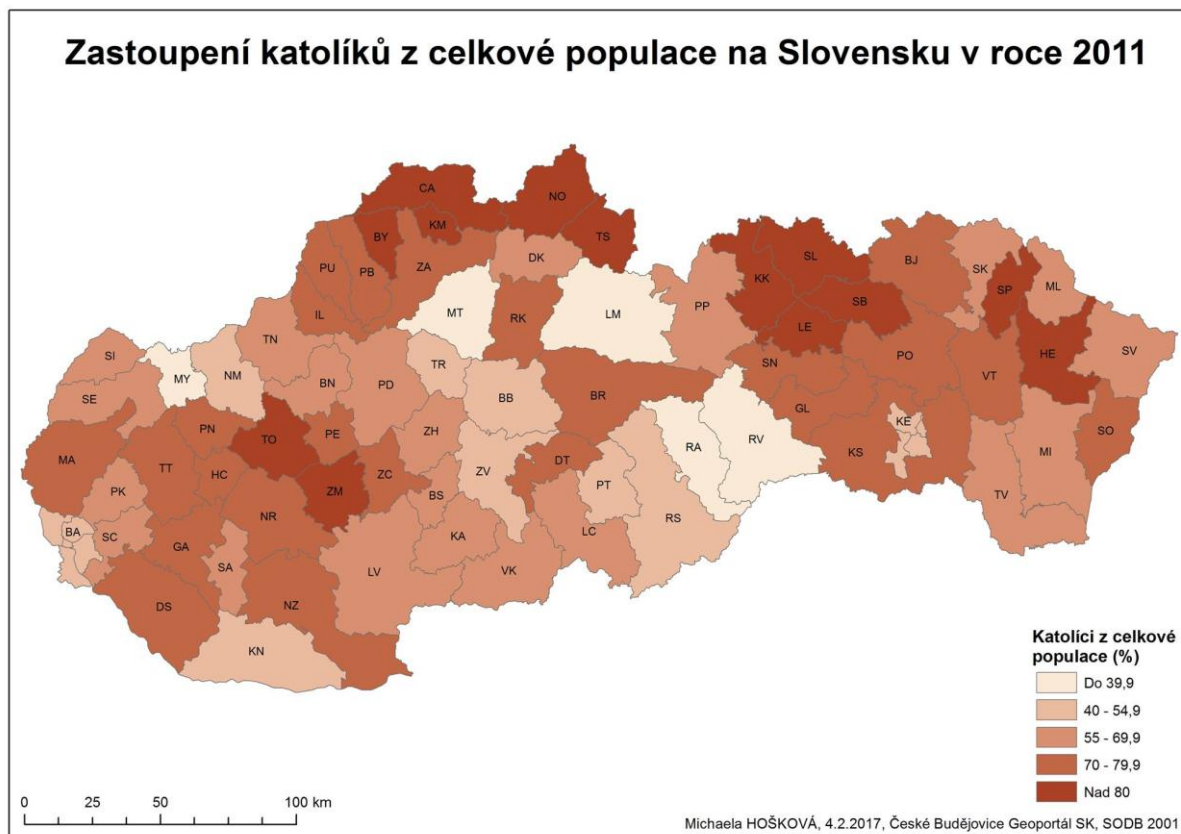
2011 zde žilo 17 541 evangelického obyvatelstva oproti 4 099 katolíkům. Jak již bylo zmíněno, nižší míru religiozity způsobuje přítomnost velkých měst a průmyslových center, tento jev je patrný na příkladu okresů Rožňava (31 %), Liptovský Mikuláš (35%) nebo Martin (37 %).

Mapa č. 4

Jako nejméně religiozní kraj Slovenska se podle Sčítání obyvatel, domů a bytů 2011 jeví kraj Bratislavský (65,6 %), z vybraného vzorku obcí se zde rozkládá celkem 10 poutních míst. Všechna vybraná poutní místa vykazují jednu z nejnižších hodnot míry religiozity, která nepřekročí hodnotu 87 %. Nejnižší hodnotu udávají obce Ivanka pri Dunaji (60,3 %), Malacky (61,5 %), Červený Kameň (66,4 %). Ostatní obce již vykazují velmi podobnou hodnotu Marianka (70,5 %), Dunajská Lužná (70,1 %), Svätý Jur (73,8 %) a Štefanová (77,1 %). Nejvyšší hodnotu vykazují obce Pezinok (80,2 %), Sološnica (83,3 %) a Slovenský Grob (86,1 %). I přes to, že Bratislavský kraj je religiozně nejvlažnější, zastoupení katolíků je ovšem nadprůměrné. Například v obci Ivanka pri Dunaji se vyskytuje z celkového počtu věřících 87,4 % věřících, ve Štefanové 95,6 % a v Sološnici 97,3 % věřících. Pro větší názornost daných map byla tabulka s přehledem zkratkou okresů umístěna do sekce příloh.

Mapa č. 5

Naopak jako nejvíce religiozním krajem se dle SODB 2011 stal kraj Prešovský, v tomto kraji míra religiozita dosáhla hodnoty 84,9 %. Oproti roku 2001 došlo ovšem k propadu religiozity o celých 7,4 %. Ze všech věřících obyvatel se zde nalézají celkem 89 % katolíků. Z daného vzorku vybraných obcí se v tomto kraji nalézají celkem 18 poutních míst. Většina těchto míst zaujímá hodnotu religiozity okolo 80 %, nejvyšší hodnotu vykazují obce Dolany (91,8 %), Tulčík (96,7 %) a Gaboltov (96,9 %). Nacházejí se zde i poutní místa řeckokatolická, která také vykazují vysokou míru religiozity - Šašová (94,8 %), Rafajovce (99,5 %) a Čirč (95,2 %). V těchto obcích se vyskytuje jen velmi malé množství katolického obyvatelstva - Šašová (22,2 %), Rafajovce (12,9 %), Čirč (6,9 %).

Tabulka č. 2 Míra religiozity v krajích Slovenska za rok 2001 a 2011

	2001		2011		
	celkem % (věřících)	z toho katol. %	celkem (věřících) %	z toho katol. %	% katolíků v celkové populaci
KRAJ					
Bratislavský kraj	70,5	88,6	65,6	87,1	57,1
Trnavský kraj	85,8	91,4	77,3	91,0	70,4
Trenčinský kraj	82,6	87,3	73,8	87,1	64,3
Nitranský kraj	86,6	89,4	79,4	89,1	70,7
Žilinský kraj	87,1	91,9	80,5	87,4	70,4
Banskobystrický kraj	79,5	79,5	69,6	79,9	55,6
Prešovský kraj	92,3	89,2	84,9	89,0	75,6
Košický kraj	84,8	83,1	73,7	82,5	60,9
SR	84,4	86,5	76,0	86,7	65,9

Zdroj: SODB 2001, SODB 2011

Banskobystrický kraj udává druhou nejnížší míru religiozity, a to 69 %. Nachází se zde také nejmenší procento katolíků (79,9 %) a nachází se zde i větší procento evangelíků. V tomto kraji se nachází celkem 15 vybraných katolických poutních míst. Nejmenší procento věřících se vyskytuje v obci Tajov (64,4 %) a Banské Štiavnici (64,9 %). Naopak největší procento věřících se nachází v obci Senohrad (95,5 %), Litava (95,3 %) a Selce (97,1 %).

V Košickém kraji, na jihovýchodě Slovenské republiky, bylo vybráno stejně jako v Bratislavském kraji celkem 13 obcí s poutními místy. Celková religiozita kraje činí 73,7 %, z čehož 82,5 % zaujímají katolíci. V Košickém kraji se nachází římskokatolická arcidiecéze i řeckokatolická eparchie, z toho důvodu byly vybrány obce katolické i řeckokatolické. Mezi katolická poutní místa byla vybrána například Bôrka (94,9 %), Smižany (86,2 %) nebo Kloknava (91,2 %). Řeckokatolická poutní místa reprezentují obce jako Sečovce, Michalovce a Klokočov. V obci Michalovce zaujímá procento katolíků z celkového počtu věřících hodnotu 59,8 %, v Sečovci 61,3 % a v Klokočově pouze 23,7 %.

Dalším krajem je kraj Trenčinský rozprostírající se v západní části Slovenska. Z celkového počtu věřících (73,8 %) je celkem 87,1 %. V Trenčinském kraji bylo vybráno celkem 10 obcí. Nejméně věřící obcí je město Prievidza (55,9 %), které disponuje ovšem 92,4 % katolíků. Tak nízkou religiozitu lze vysvětlit faktem, že Prievidza je městem okresním, kde se soustředí mimo jiné hutní průmysl. Dalšími poutními místy, které disponují měrou religiozity více než 80 %, jsou obce Poruba, Skalka nad Váhom, Bystričany, Domaníža nebo

Lednické Rovne. Nejvyšší procento věřících se soustřeďuje v obci Vysoká nad Uhom (95,5 %) a Sedmerovec (96,5 %).

Následujícím krajem je kraj Trnavský, kde bylo zvoleno celkem 11 obcí. Tento kraj je unikátní v tom, že procento katolíků ze všech věřících jen v tomto kraji neklesá pod 93 %. Celková religiozita Trnavského kraje činí 77,3 %. Nejnížší hodnotu věřících obyvatel vykazuje obec Sereď (68,9 %), kde největší část z věřících čítají katolíci (93,7 %), důvodem nižší religiozity může být fakt, že více jak třetina obyvatelstva uvedla, že jsou bez vyznání. Hodnotu religiozity okolo 90 % ukazovaly jako například obce Hlohovec, Dechtice, Velke Kostoľany nebo Zlaté Klasy. Nejvyšší hodnotu 94,4 % má obec Tomášikovo nacházející se v okrese Galanta.

Třetím nejvíce religiózním krajem se pro rok 2011 stal kraj Nitrianský (79,4 %) rozkládající se na jihozápadě Slovenské republiky. V tomto kraji bylo vybráno celkem 10 poutních míst, z nichž nejnížší míru religiozity zaujímá obec Pozba (86,9 %), tato obec má i nejnížší počet římskokatolického obyvatelstva (19,2 %), jelikož se zde nachází velké množství reformovaných křesťanů. Dále se zde nachází zbývající poutní místa, která mají hodnotu religiozity nad 79 %, jako jsou například Topoľčany, Kostoľany pod Tribečom, Nová ves nad Žitavou, Biňa, Vráble. Nejvyšší míru religiozity mají obce Rajčany (93,3 %) a Dolný Ohaj (95,9 %).

Kraj s druhou nejvyšší měrou religiozity se stal za rok 2011 kraj Žilinský. Tento kraj se rozprostírá na severní části Slovenska a mimo jiné tvoří hranici s Polskem. Tento kraj vykazuje hodnotu celkové religiozity 80,5 %. V Žilinském kraji bylo vybráno celkem 11 obcí. Nejnížší procento věřících zde ukazují obce s hodnotou od 81,5 %, jsou to kupříkladu Velké Uherce, Kláštor pod Znievom, Višňové nebo Turzovka. Nejvyšší míru religiozity mají obce Rajecká Lesná (95,6 %), Oščadnica (92,1 %) nebo Zákamenné (96,6 %).

5 Analýza vlivu poutního místa na míru religiozity v regionu

Po seznámení s kontextem problematiky následuje analytická část práce. Zde jsou vybraná poutní místa rozdělena do kategorie s patřičným významem, dělena podle typu stavby, jsou porovnány dle velikostní kategorie obce, v níž se nacházejí, a navíc je srovnán i jejich počet poutí, které se na dané místo ročně konají. Aby byla analýza přehledná, je rozdělena do dílčích podkapitol.

5.1 Vliv poutního místa podle významu

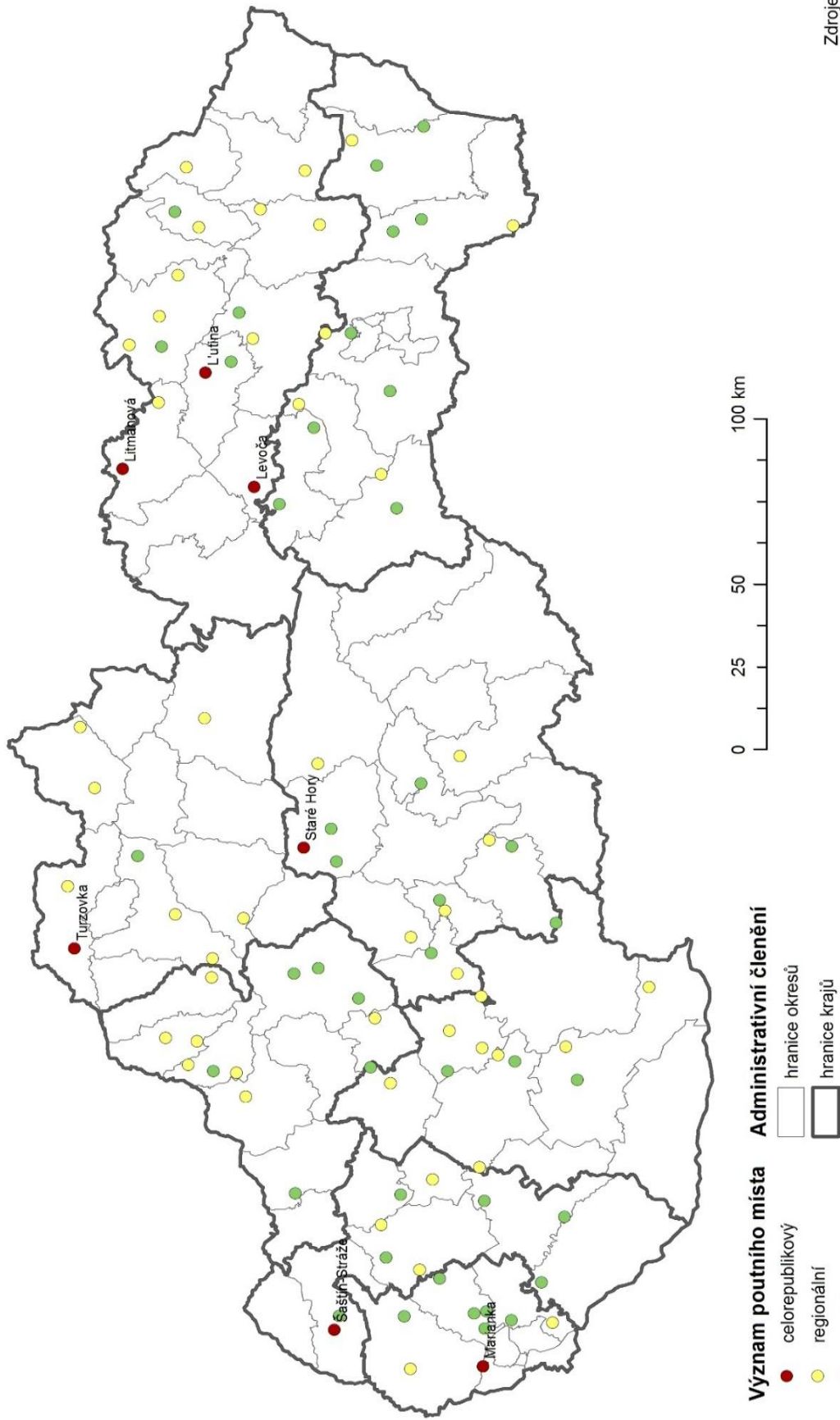
V této části práce autor rozdělil vzorek vybraných poutních míst do tří kategorií. Poutní místa, která navštěvuje převážně pouze místní obyvatelstvo, byla přiřazena do kategorie lokálních poutních míst. Charakteristické pro tato místa je pouze jedna hlavní pout' v roce. Poutní místa, která jsou vyhledávaná návštěvníky nejen v rámci kraje, ale i s přesahem mimo něj, byla označena jako poutní místa regionální, zde se poutě konají častěji. Poslední kategorii celorepublikových poutních míst tvoří nejvýznamnější svatá místa Slovenské republiky, která navštěvují i zahraniční turisté. V těchto místech se konají poutě několikrát do měsíce.

Tab. č. 3 – Religiozita ve vybraných poutních místech dle významu

	Počet vybraných obcí	celkem (%)	z toho katolíků (%)	katolíků v populaci (%)
KATEGORIE A (Celorepublikový)	7	91,5	84,1	65,2
KATEGORIE B (Regionální)	50	89,4	83,3	75,6
KATEGORIE C (Lokální)	39	85,7	78,2	75,0
SR	96	90,3	83,3	74,7

Zdroj: SODB 2011

VYBRANÁ POUTNÍ MÍSTA PODLE VÝZNAMU

Samotnou kategorizací poutních míst se autor inspiroval od Poláčika a Judáka, kteří toto dělení poutních míst publikovali v *Atlase katolíckej cirkvi na Slovensku*. Autoři uvádějí, že čím je vyšší významnost poutního místa, tím by měla růst i jeho religiozita. NE všechna místa bylo možné jednoznačně zařadit, autoři tuto svou teorii vypracovali v roce 2005, do té doby vzniklo ještě několik poutních míst, která byla autorem práce zahrnuta do základního vzorku. Proto byla daná místa autorem subjektivně posouzena a porovnána s ostatními místy. Povětšinou ale byla zařazena do kategorie C (lokální význam).

Vybraný vzorek míst tento předpoklad zvyšující se míry religiozity dle významu splňuje, kategorie A (celorepublikový význam) vykazuje 91,5 % všech věřících a tvoří ji celkem 5 vybraných obcí. Jedná se o poutní místa Lutina, Levoča, Marianka, Šaštín a Staré Hory. V této kategorii se nachází 4 římskokatolická poutní místa, ale pátá obec Lutina je místo řeckokatolické.

Nejpočetnější kategorie B (regionální význam) v sobě zahrnuje celkem 50 obcí a míra religiozity všech věřících činí 89,4 %. Tato místa navštěvují podle Poláčika věřící z celého regionu. Nachází se zde například katolická poutní místa Banská Štiavnica, Hronský Beňadik, Malacky nebo řeckokatolická poutní místa Čirč, Klokočov nebo Krásny Brod.

Více jak 1/3 vybraných obcí s poutními místy tvoří kategorie C (lokální význam), tato kategorie vykazuje o 4 % nižší míru religiozity oproti kategorii B, tato poutní místa navštěvují pouze poutníci z nejbližšího okolí. Jednotlivé obce jsou rozprostřeny po celém území Slovenska a nevyznačují se konkrétní lokalitou. Jsou to například obce Galbotov, Tulčík, Vysoká nad Uhom nebo obec Žarnovica.

5.2 Vliv velikosti obce na míru religiozity v obcích s poutními místy

Neméně důležitý vliv na míru religiozity mají dle Klímové (2014) i velikostní kategorie obce. Autorka podotýká, že nejvyšší religiozitu vykazují malé obce do 2000 obyvatel, z čehož jasně vyplývá i věkové složení obyvatelstva, kdy na venkově povětšinou žije starší obyvatelstvo, které je více religiozní. Ve velikostně menších obcích se lépe udržují tradiční hodnoty. Mladší část obyvatelstva naopak z menších obcí odchází a směřuje na západ Slovenska do větších center, kde je větší nabídka na trhu práce.

Tabulka č. 4 Religiozita všech obcí SR podle velikostí obcí

2011			
Velikost obce	celkem %	z toho katol. %	% katolíků v celkové populaci
0 - 499	84,1	80,8	68,4
500 - 1999	85,8	86,9	74,3
2000 - 4999	82,6	88,5	74,6
5000-19999	73,8	86,0	63,6
20000.49999	64,9	80,0	55,1
50000 a více	63,7	84,7	55,1

Zdroj: SODB 2011

Na příkladu slovenských obcí se tento aspekt potvrdil jen částečně, obce ve velikostní kategorii 5000-1999 obyvatel vykazují o 1,7 % vyšší religiozitu než obce do 499 obyvatel, u zbývajících kategorií se vliv velikosti obce potvrdil. Velký pokles katolíků v populaci je znatelný mezi třetí a čtvrtou kategorií, kdy je u obcí od 5000 o 11 % nižší. Průměrná religiozita Slovenska činí 76 %, religiozně nadprůměrné se ukázaly první tři kategorie (do 4 999 obyvatel), což potvrzuje daný předpoklad.

Tabulka č. 5 Religiozita vybraných obcí podle velikosti obcí

2011				
Velikost obce	počet obcí	celkem %	z toho katol. %	katolíků v celkové populaci %
0 - 499	10	88,8	59,6	52,4
500 - 1999	42	86,4	78,5	70,4
2000 - 4999	13	86,0	82,3	78,2
5000 - 19999	20	81,7	81,7	68,8
20000 - 49999	11	74,6	81,7	60,6
SR		76,0		65,9

Zdroj: SODB 2011

U vybraných obcí se vstupní předpoklad projevil ve všech kategoriích, nejvyšší míru religiozity vykazují obce s poutními místy do 499 obyvatel. Nachází se zde celkem 10 svatých míst. Tato kategorie ovšem zaznamenala nejnižší počet katolíků ze všech věřících (59,6 %) a to proto, jelikož se v této oblasti nacházejí i řeckokatolická poutní místa, jako je například Klokočov, Krásny Brod, Ľutina, Rafajovce a Šašová.

Tabulka jasně ukazuje, že s počtem obyvatelstva míra religiozity klesá, například mezi kategorií 2000-4999 a 5000-19999 religiozita všech věřících klesá o 4,3 %.

Tabulka č. 6 – Religiozita vybraných poutních míst Bratislavského kraje podle velikostí obcí

Velikost obce	celkem %	% katolíků v celkové populaci	z toho katol. %	počet obcí	celkem %	z toho katol. %	% katolíků v celkové populaci
0 - 499	89,6	69,7	91,7	1	77,1	95,6	73,4
500 - 1999	86,2	72,0	96,3	3	78,2	80,3	68,3
2000 - 4999	82,9	70,8	92,3	2	78,1	90,5	71,2
5000-19999	73,6	57,0	86,1	2	60,9	86,5	52,6
20000-49999	66,1	53,4	84,2	2	73,4	91,3	67,2
50000 a více	64,7	52,0	87,1	/	/	/	/
SR	84,4	65,9	86,5	/	/	/	/

Zdroj: SODB 2011

Nejméně religiozním krajem za rok 2011 byl kraj Bratislavský, kde míra celkové religiozity činila 65,6 %, že čehož zaujímali 87,1 % katolíci (viz tabulka č. 1 v přílohách)

Opět se potvrdilo, že kategorie do 499 obyvatel je nejreligioznější (89,6 %) a nejméně religiozní je kategorie 50 000 a více (64,7 %). Rozdíl hodnot první kategorie u Prešovského a Bratislavského kraje činí téměř 13 %. Je zde viditelný i velký pokles katolíků ze všech věřících, zejména od kategorie 5000-19999, kde začíná svou roli hrát město, jež nabízí větší škálu církevních institucí.

Z Bratislavského kraje bylo vybráno celkem 10 poutních míst, jako je například Dunajská Lužná, Červený Kameň, Ivanka pri Dunaji, Pezinok nebo celorepublikové poutní místo Marianka. Vliv poutních míst v tomto kraji se projevil pouze v kategorii 20000-49999, kde míra religiozity byla vyšší o 7,3 %. Tento výsledek lze vysvětlit tak, že vybrané poutní místo Pezinok je samo o sobě i vůči ostatním obcím silně religiozní (80,2 %). V tomto případě se navíc jedná o vyspělejší západní část Slovenska s městským obyvatelstvem.

Tabulka č. 7 – Religiozita vybraných poutních míst Trnavského kraje podle velikostí obcí

Velikost obce	celkem %	% katolíků v celkové populaci	z toho katol. %	počet obcí	celkem %	z toho katol. %	% katolíků v celkové populaci
0 - 499	85,6	89,8	73,0	/	/	/	/
500 - 1999	87,1	89,3	77,8	5	89,8	97,6	86,5
2000 - 4999	84,0	97,8	79,5	3	89,7	98	88,2
5000-19999	73,1	88,6	64,7	2	73,9	95,3	70,9
20000-49999	68,4	87,7	59,6	1	90,2	97,9	88,4
50000 a více	64,5	94,0	60,6	/	/	/	/
SR	76,0	86,7	65,9	/	/	/	/

Zdroj: SODB 2011

Nejvíce věřícího obyvatelstva Trnavského kraje žije v obcích od 500-1999 obyvatel, zde hodnota míry religiozity činí 87,2 %. Nejvíce katolického obyvatelstva se ovšem nachází ve velikostní kategorii 2000-4999, žije zde celkem 97,8 % katolíků.

V Trnavském kraji se nalézá celkem 11 vybraných poutních míst. Vliv lokace poutního místa se projevil u všech kategorií. U obcí od 5000-19999 obyvatel je výsledek minimální, jelikož míra religiozity u poutních míst vzrostla pouze o 0,8 %, naproti tomu nejvyšší vzrůst počtu věřících je patrný u kategorie 20000-50000, míra věřících je vyšší o 21,8 %. Výsledek je tak markantní proto, jelikož je v této kategorii pouze jedno poutní místo Hlohovec, které je silně katolické.

Vliv poutního místa se projevil i v kategorii 500-1999, ve které se nachází celkem 5 poutních míst, jako jsou Báč, Dechtice, Dolne Orešany, Tomášikovo a Trstín, zde je religiozita vyšší o 2,7 %.

Tabulka č. 8 – Religiozita vybraných poutních míst Prešovského kraje podle velikostí obcí

Velikost obce	celkem %	% katolíků v celkové populaci	z toho katol. %	počet obcí	celkem %	z toho katol. %	% katolíků v celkové populaci
0 - 499	94,5	85,4	79,9	5	92,5	34,2	21,9
500 - 1999	93,0	91,1	83,9	6	95,1	51,0	48,5
2000 - 4999	87,7	90,4	79,5	/	/	/	/
5000-19999	81,4	87,5	78,0	4	78,8	87,4	70,0
20000-49999	84,0	85,2	71,5	3	81,1	66	53,5
50000 a více	68,9	89,0	61,4	/	/	/	/
SR	76,0	86,7	65,9	/	/	/	/

Zdroj: SODB 2011

Prešovský kraj patří mezi nejvíce religiozní kraje Slovenska. Bylo zde vybráno celkem 18 poutních míst, z nichž lze uvést například Krásny Brod, Rafajovce, Obišovce nebo Bardejov. U poutních míst je patrné, že s růstem obyvatelstva klesá míra religiozity,

výjimku tvoří jen kategorie 20000-50000, jak je v tabulce č. 8 patrné. Vliv polohy poutního místa se projevil pouze u prvních dvou kategorií, obce s poutním místem mají oproti ostatním obcím, ve velikostní kategorii 500-1999, míru religiozity vyšší téměř o 3 %. V této kategorii se nachází celkem 5 poutních míst- Gaboltov, Bukovce, Litmanová, Čirč a Tulčík.

Tabulka č. 9 – Religiozita vybraných poutních míst Banskobystrického kraje podle velikostí obcí

Velikost obce	celkem %	% katolíků v celkové populaci	z toho katol. %	počet obcí	celkem %	z toho katol. %	% katolíků v celkové populaci
0 - 499	64,8	91,3	59,7	/	/	/	/
500 - 1999	82,1	81,1	66,7	6	79,9	90,1	72,3
2000 - 4999	72,8	78,4	57,0	3	84,6	96,0	81,4
5000-19999	67,9	85,3	56,0	4	71,1	92,7	66,1
20000-49999	59,7	75,6	45,2	/	/	/	/
50000 a více	53,1	88,3	39,4	/	/	/	/
SR	76,0	86,7	65,9	/	/	/	/

Zdroj: SODB 2011

Banskobystrický kraj za rok 2011 vykazoval druhou nejnižší míru religiozity, a to celkem 69,6 %. Vliv velikostních kategorií obcí v tomto kraji nemá žádný význam, jelikož výsledky jsou různorodé. U obcí s nejnižším počtem obyvatel byla očekávána nejvyšší míra religiozity, překvapením je, že tyto obce mají výsledek jeden z nejnižších. V tomto kraji bylo vybráno celkem 13 poutních míst, ze kterých lze například jmenovat Hliník nad Hronom, Novou Baňu, Banskou Belou, Žarnovicu, Litavu, Senohrad nebo celorepublikově významné poutní místo Staré Hory. Poutní místo Staré Hory je nejnavštěvovanějším poutním místem středního Slovenska, poutníci sem míří od 15. století za kalvárií s kostelem a zázračnou studánkou. Vliv poutního místa se potvrdil pouze v kategorii 2000-4999, kterou reprezentovaly 3 poutní místa (Divín, Hliník nad Hronom, Selce), rozdíl činil 11,8 %.

Tabulka č. 9 – Religiozita vybraných poutních míst Nitranského kraje podle velikostí obcí

Velikost obce	celkem %	% katolíků v celkové populaci	z toho katol. %	počet obcí	celkem %	z toho katol. %	% katolíků v celkové populaci
0 - 499	87,7	86,8	76,6	1	88,9	98,2	87,4
500 - 1999	87,3	90,1	77,7	6	89,4	84,9	76,3
2000 - 4999	85,5	89,9	76,3	1	88,2	97,7	86,2
5000-19999	79,7	91,9	72,4	1	85,6	97,2	83,2
20000-49999	66,3	85,2	56,5	1	79,1	94,9	75,1
50000 a více	71,1	93,5	65,5	/	/	/	/
SR	76,0	86,7	65,9	/	/	/	/

Zdroj: SODB 2011

Vliv poutních míst se v Nitrianském kraji projevil u všech velikostních kategorií, kde se prokázala míra religiozity oproti ostatním obcím Slovenska vyšší.

V tomto kraji bylo vybráno celkem 10 svatých míst, například se jedná o obce Nová Ves nad Žitavou, Pozba, Dolný Ohaj, Tesárské Mlyňany, Biňa, Vráble nebo Topoľčianky.

Rozdíly téměř i všech kategorií činily téměř 3 %, nejvýraznější rozdíl v míře religiozity se vyskytl u velikostní kategorie 5000-19999 obyvatel (12,8 %) a 20000-50000 (12,8 %), tento výsledek opět zapříčiňuje, že se v dané kategorii vyskytuje pouze 1 poutní místo.

U poslední velikostní kategorie se jedná o poutní místo Topoľčany, kde je hojně poutníky navštěvovaný kostel zasvěcený Panně Marii, který stojí na základech ze 13. století. Poutníci na toto místo přicházejí na zázračnou sochou Panny Marie Sedmibolestné. Místo zde má silnou tradici, kterou si uchovalo až do dnešní doby.

Tabulka č. 9 – Religiozita vybraných poutních míst Košického kraje podle velikostí obcí

Velikost obce	celkem %	% katolíků v celkové populaci	z toho katol. %	počet obcí	celkem %	z toho katol. %	% katolíků v celkové populaci
0 - 499	87,4	75,5	64,0	2	77,5	82,3	62,4
500 - 1999	84,9	79,2	66,6	5	84,4	62,4	55,5 %
2000 - 4999	81,2	89,6	72,7	1	94,1	23,7	22,3
5000-19999	68,5	78,4	56,6	3	69,4	72,6	56,8
20000-49999	62,4	85,7	53,3	1	72,7	59,1	42,3
50000 a více	/	/	/	/	/	/	/
SR	76,0	86,7	65,9	/	/	/	/

Zdroj: SODB 2011

Košický kraj za rok 2011 udával hodnotu míry religiozity 84,8 %, z čehož bylo dále 73,7 % katolicky smýšlejícího obyvatelstva. V tomto kraji bylo zvoleno celkem 13 obcí, v jejichž blízkosti se nachází poutní místo. Jedná se například o katolická poutní místa Kostolany nad Harnádom, Obišovce, Smižany nebo Rožnava. V tomto kraji se dále nachází celkem 4 řeckokatolická poutní místa (Sečovce, Trebišov, Slovinky, Michalovce), což dost zřetelně ovlivňuje postavení katolíků jak v celkovém počtu věřících, tak i v celkové populaci.

Vliv poutního místa se projevil nejvíce v kategorii 2000-4999, rozdíl zde činil celkem 12,9 %. Nachází se zde řeckokatolické poutní místo Klokočov, které vykazuje celkovou míru religiozity 94,1 %. V této obci žije z celkového počtu věřících jen 23,7 %

katolíků. Vliv poutních míst se ovšem neprojevil u nejmenších obcí. V kategorii 500-1999 byl výsledný rozdíl pouze 0,5 %.

Tabulka č. 10 – Religiozita vybraných poutních míst Trenčinského kraje podle velikostí obcí

Velikost obce	celkem %	% katolíků v celkové populaci	z toho katol. %	počet obcí	celkem %	z toho katol. %	% katolíků v celkové populaci
0 - 499	87,1	79,4	69,6	1	96,5	99,8	96,2
500 - 1999	85,3	87,3	73,8	5	88,1	87,5	74,2
2000 - 4999	81,3	95,0	73,6	1	83,7	96,7	80,9
5000-19999	72,1	79,0	53,9	1	67,1	36,5	24,5
20000-49999	65,1	92,3	60,0	2	61,2	93,6	62,9
50000 a více	61,9	61,6	54,7	/	/	/	/
SR	76,0	86,7	65,9	/	/	/	/

Zdroj: SODB 2011

Trenčinský kraj splňuje vstupní předpoklad, že s přibývajícím počtem obyvatelstva bude religiozita klesat, jak je z tabulky č. 10 patrné, nejvíce věřících se nachází v obcích do 499 obyvatel. V tomto kraji bylo celkem vybráno 10 obcí s poutními místy, jedná se například o obce Sedmerovec, Poruba, Skalka nad Váhom, Lednické Rovne, Dubnici nad Váhom nebo obec Prievidza. Vliv poutního místa se nepotvrdil pouze u kategorie 5000-19999, kde se nachází poutní místo Stará Turá, která vykazuje vůči ostatním poutním místům poměrně nízkou religiozitu, jelikož je v této obci velké množství obyvatel hlásících se k ateizmu. Ve Staré Turé je navíc dominantnější evangelické náboženství než náboženství římskokatolické. Výsledek se nepotvrdil také v kategorii 20000-49999 obyvatel, zde se nachází poutní místo Prievidza, které zastupuje největší obec z celého vybraného vzorku poutních míst. Jelikož se jedná o tak velké město, je logické, že vykazuje mnohem nižší míru religiozitu než ostatní menší obce.

Tabulka č. 11 – Religiozita vybraných poutních míst Žilinského kraje podle velikostí obcí

Velikost obce	celkem %	% katolíků v celkové populaci	z toho katol. %	počet obcí	celkem %	z toho katol. %	% katolíků v celkové populaci
0 - 499	83,4	62,6	54,8	1	87,1	98,2	85,5
500 - 1999	88,4	85,4	75,6	5	91,9	95,5	88,1
2000 - 4999	92,6	94,3	87,3	2	89,9	97,9	88
5000-19999	81,4	91,0	69,9	4	91,9	99,1	91
20000-49999	71,2	83,1	59,2	/	/	/	/
50000 a více	62,8	85,0	53,3	/	/	/	/
SR	76,0	86,7	65,9	/	/	/	/

Zdroj: SODB 2011

V Žilinském kraji bylo vybráno celkem 12 poutních míst, například Višňové, Krivá, Rajecká Lesná, Kláštor pod Znievom, Bobrov, Terchová, Oščadnica, Turzovka či Zákamenné. Žilinský kraj vykazoval míru religiozity celkem 87,1 %, zároveň se v tomto kraji vyskytuje nejvíce katolíků z celkového počtu věřících (91,1 %). Poutní místa zde ovlivňují kategorie do 499 obyvatel a od 500-1999 obyvatel a 5000-9999 obyvatel. Vliv se nepotvrdil pouze u kategorie 2000-4999, kde jde nejspíš důvodem malého vzorku obcí to, že obě obce vykazují poměrně vysokou míru religiozity, obec Velke Uherce 83,4 % a obec Terchová dokonce až 96,3 %. Nejvíce katolíků ze všech věřících se nachází v kategorii 5000-9999, kde hodnota činí celkem 99,1 %, v této kategorii se nacházejí významná poutní místa Turzovka, Trstená, Oščadnica a Zákamenné.

5.3 Vliv aktivity poutního místa na míru religiozity

Autor se pokusil zařadit daná poutní místa do 4 základních kategorií, které ukazují kolik poutí daná místa vykonají za jeden rok. Autor využil kalendáře poutí za rok 2016, který je volně dostupný na hlavním portálu poutních míst Slovenska (putnickamiesta.sk).

Nejméně poutních míst obsahuje poslední kategorie, kde se nachází celkem 6 svatých míst. Jedná se vesměs až na obec Smižany o místa, která byla v předchozí kapitole označena celorepublikovým významem. Tato místa mívají krom hlavní pouti poutě i několikrát do měsíce a jsou velice variabilní. Například pouť motorkářů, která se konala 1. května 2016 v obci Pozba, nebo Fátimská pouť, která pořádá velké množství poutních míst.

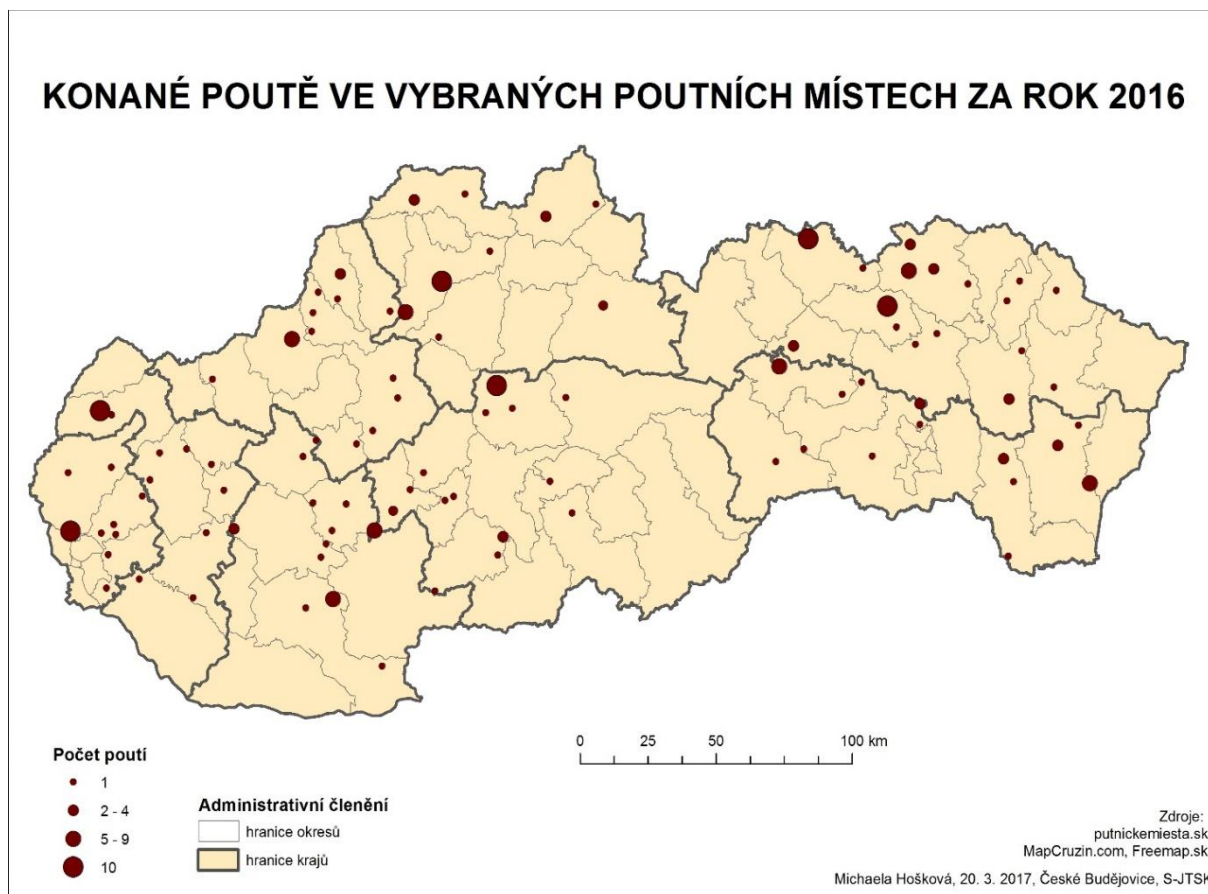
Pět až devět poutí povětšinou pořádají poutní místa regionálního významu, jako je například Banská Štiavnica nebo Hronský Beňadik. Tato poutní místa pořádají poutě nejvíce na svátky svatých, kterému jsou místa zasvěcená, zejména na mariánské svátky. Stejně jako v předešlé analýze si jde všimnout, že první dvě kategorie obsahují větší počet míst, a to díky jejich nižší významnosti. Nejvíce poutních míst vykonává pouze jednu hlavní pouť do roka. Je důležité poznamenat, že dané výsledky mohou být dosti zkreslené, jelikož není nikde potvrzeno, že všechna poutní místa na daný portál uvádí pravdivé a aktuální informace.

Tabulka č. 12 - Religiozita ve vybraných obcích podle počtu poutí za rok

Počet poutí	Počet obcí	celkem %	z toho katol. %	% katol. v populaci
1	69	83,4	77,4	69,3
2 až 4	14	81,6	78,2	76,6
5 až 9	7	86,3	81,9	75,5
10 a více	6	90,2	83,2	74,8

Zdroj: Putnickamiesta.sk, SODB 2011

Mapa č. 7

5.4 Vliv stáří poutních míst na míru religiozity

Ovlivňujícím faktorem religiozity vybraných poutních míst může být i doba jejich založení. Čím je dané poutní místo starší, tím více by mělo ovlivnit dané obyvatelstvo, které by si víru mělo předávat z generace na generaci. Pro tuto analýzu byl vytvořeno celkem pět kategorií, kdy nejstarší doba v první kategorii končí 14. stoletím, následuje období století 15. a 16., dále navazuje 17. až 18. století, pak 19. století až rok 1989 a poslední kategorie obsahuje nejmladší poutní místa, která vznikla po sametové revoluci.

V první kategorii se nacházejí nejstarší poutní místa jako například Levoča, Rajecká Lesná nebo Dubnica nad Váhom. Tato kategorie se vyznačuje nejvyšší měrou

religiozity ze všech věřících obyvatel (91,1 %) a také největším počtem katolíků v populaci (81,2 %).

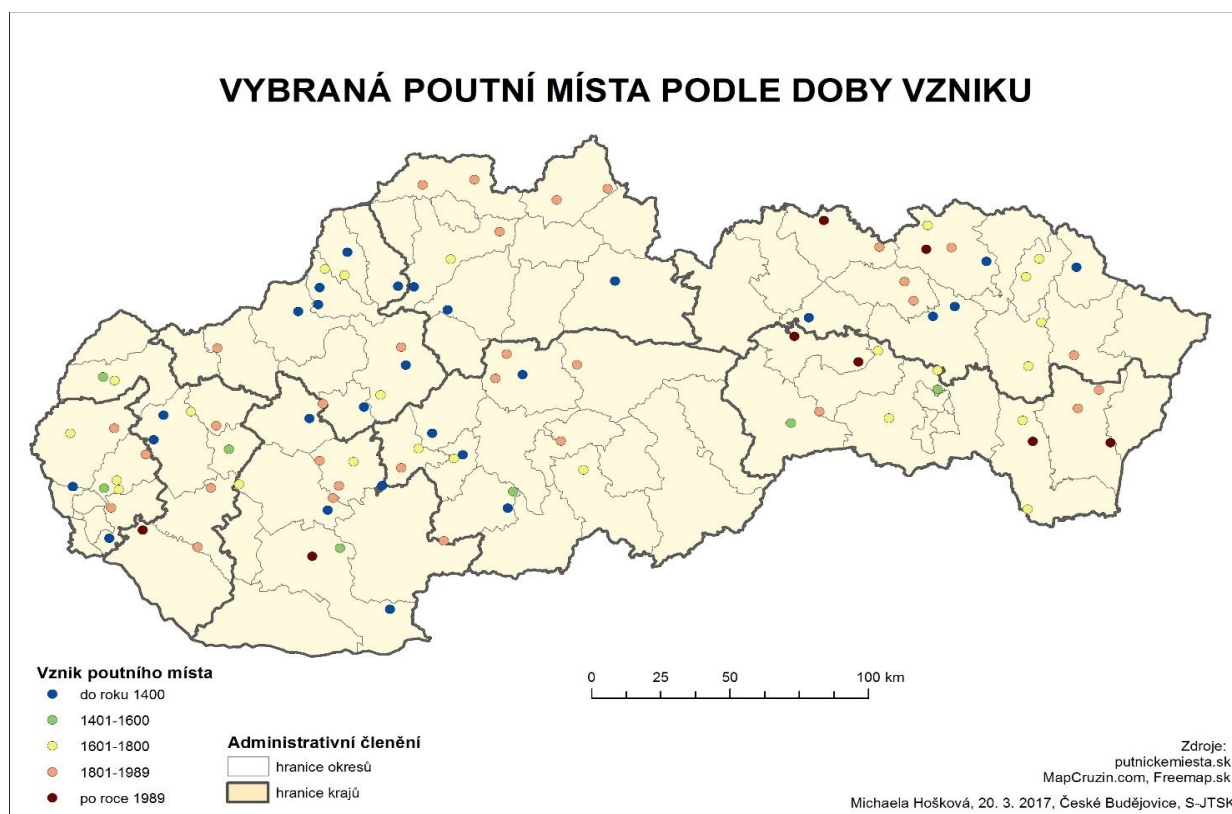
Druhou nejvíce ovlivněnou kategorií je období 17. - 18. století, to si autor vysvětluje tím, že daná poutní místa vznikala v období násilné rekatolizace. Nacházejí se zde poutní místa jako Malacky, Rafajovce nebo Slovensky Grob. Vysokou míru religiozity mají překvapivě i nejmladší poutní místa Slovenska, a to 91,9 % všech věřících. Rok vzniku tedy nemá žádný vliv na míru religiozity.

Tabulka č. 13 Míra religiozity podle vzniku u vybraných poutních míst

Doba vzniku	počet obcí	celkem %	z toho katolíků %	katolíků v populaci %
do roku 1400	25	91,1	89,7	81,2
1401-1600	7	84,3	79,7	67,4 %
1601-1800	24	92,3	83,7	76,5
1801-1989	32	89,3	70,6	73,6
po 1989	8	91,9	66,1	60,1

Zdroj: SODB 2011, putnickamiesta.sk

Mapa č. 7

5.5 Vliv typu stavby poutních míst na míru religiozity

Poslední analytickou částí, která zkoumá vliv religiozity, je typologie staveb poutních míst. Autor zde vytvořil celkem 5 kategorií podle nejvíce zastoupených typů staveb, jedná se zejména o kostely, kaple, kalvárie, prameny a kategorie ostatní zahrnuje například jeskyně, kláštery nebo rotundy. Autor zde předpokládal, že nejdominantnější stavby na sebe přilákají největší počet věřících. Kostely jako nejméně aktivní poutní místa, tvoří nepočtenější kategorii, tvoří ji celkem 48 objektů, jejich působiště navíc vykazuje nejvyšší míru religiozity všech věřících (91,3 %). Do této kategorie patří poutní místa, jako je například Dolný Ohaj, Kláštor nad Znievom nebo Tesárske Mlyňany.

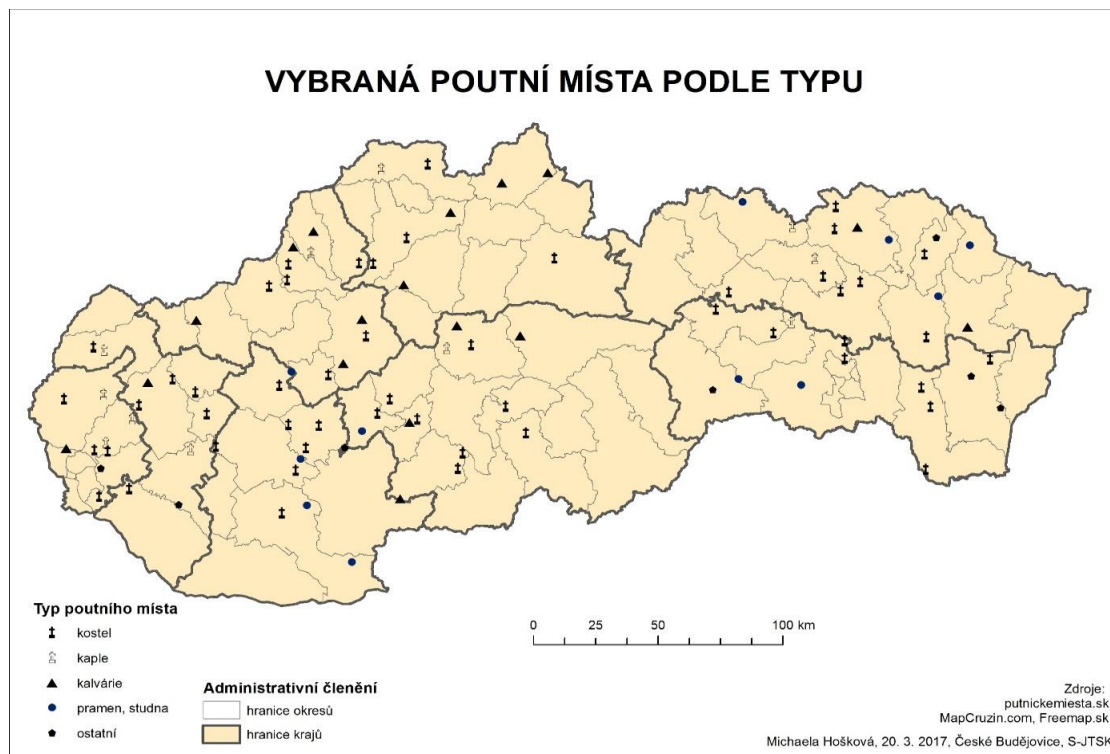
Kaple se v daném vzorku poutních míst nachází celkem 10, jedná se například o obec Nová Baňa s poutním místem Kohútovo nebo Krásny Brod. Zde je míra celkové religiozity nižší oproti kostelům o 0,5 %.

Dá se všeobecně říci, že čím je poutní místo podle stavební hierarchie výše, tím má vyšší religiozitu. Jedinou výjimku tvoří poslední kategorie ostatní, patří sem svatá místa, jako je například Dům Anny Koleksárové v obci Vysoká nad Uhom nebo jeskyně v obci Tomášiko. Tato kategorie vykazuje o 2 % vyšší religiozitu než kategorie pramenů.

Tabulka č. 14 - Religiozita ve vybraných obcích podle typu stavby poutního místa

Typ stavby	počet obcí	celkem %	z toho katolíků %	katolíků v populaci %
Kostel	48	91,3	81,9	85,3
Kaple	10	90,8	85,5	77,8
Kalvárie	20	89,1	76,4	67,1
Pramen/studna	11	87,4	92,7	81
Ostatní	7	89,1	95,3	85,1

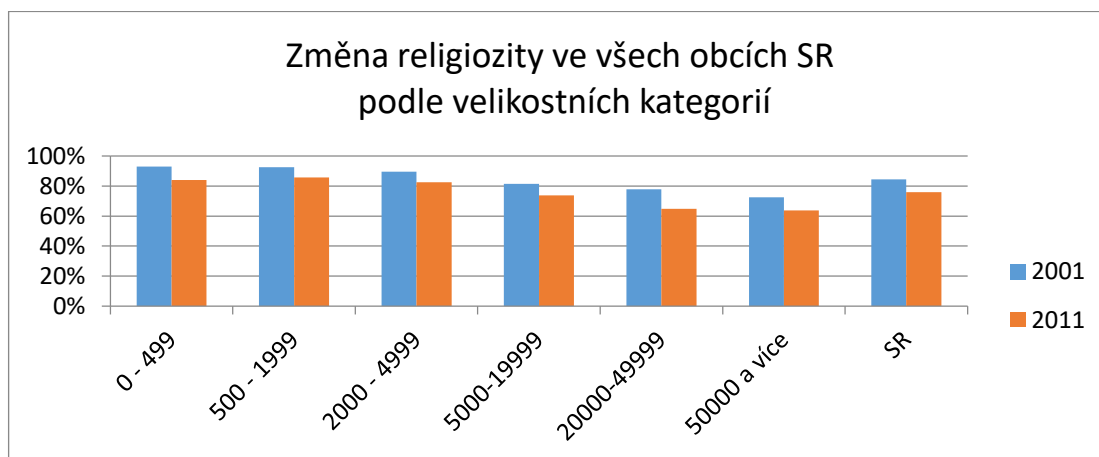
Zdroj: SODB 2011, putnickamiesta.sk

5.6 Změna religiozity mezi roky 2001 a 2011

Každá společnost prochází historickým vývojem, který je doprovázen řadou procesů, jako je například sekularizace, urbanizace nebo například industrializace, které pak znatelně ovlivňují soudobou společnost. Výsledek těchto změn může mimo jiné způsobit změnu religiozity obyvatel. Autor práce se zaměřil na míru religiozity dle velikostních kategorií obcí za rok 2001 a 2011, data jsou zpracována ze SODB 2001 a SODB 2011. Data ze Sčítání obyvatel, domů a bytů za rok 1991 nebyla tak snadno dostupná a kvalitně zpracovaná, proto je autor do své práce nezahrnul.

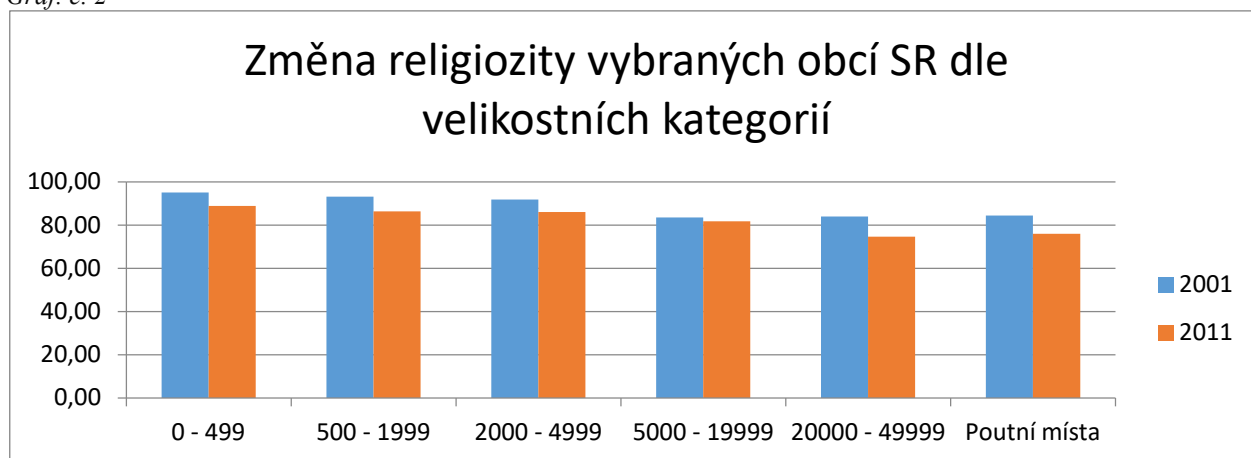
Graf č. 1

Zdroj: SODB 2001, 2011

Jak je na první pohled patrné, pokles věřících na Slovensku je více než znatelný. Rozdíl mezi lety 2001 a 2011 činí celkem 8,4 %. Vezmeme-li v úvahu velikostní kategorie obcí, tak největší ztrátou věřících disponují nejmenší obce. Mezi sledovanými roky je zaznamenán propad o téměř 9 %, to lze vysvětlit faktem, že starší obyvatelstvo vymírá a mladší míří do větších center. Dále pak obce v kategorii 20000-49999 obyvatel, kde je snížení míry religiozity nejmarkantnější, a to téměř o 13 %. Nejmenší rozdíl vykazuje kategorie 500-1999 obyvatel, zde rozdíl ničí celkem 6 %.

Graf. č. 2

Zdroj: SODB 2001, 2011

Ve srovnání s grafem č. 1 nejsou parné tak markantní rozdíly, je ale nutné podotknout, že všechna poutní místa mají pokles míry religiozity, oproti všem ostatním obcím, nižší. Například kategorie v rozmezí 5000-1999 obyvatel vykazuje pokles míry religiozity pouze 1,8 %. U této velikostní kategorie tedy lze říci, že poutní místo v těchto obcích stále udržuje náboženské povědomí. U nejmenší velikostní kategorie je zaznamenán nižší propad míry religiozity oproti předchozímu grafu, a to o 3 %. Lze tedy říci, že obce s poutními místy ztrácejí své nábožensky orientované obyvatelstvo pomaleji, ale je nutné brát vážně malý vzorek poutních míst a brát zřetel na to, že autor sledoval jen dvě období sčítání.

6 Syntéza poznatků

Z dat zpracovaných v předchozí kapitole lze přejít k celkovému zhodnocení vlivu poutních míst na současnou míru religiozity, ta se ovšem v dané práci prokázala jen v některých případech. Protináboženské akce pořádané za minulého totalitního režimu, jako byly například již zmiňované Akce K, Akce Ř nebo postupné uzavírání poutních míst, se velice citlivě podepsaly na vnímání náboženství. Mladší generace již nebyla tolik vychovávána k víře a náboženství tak spočinulo pouze u staršího obyvatelstva. I přes tyto proticírkevní činnosti si Slovensko náboženského ducha uchovalo, jelikož mělo silnou základnu religiózního obyvatelstva a nebylo tak silně nacionálně zaměřené například oproti České republice.

Nejvíce dominantní církev Slovenska je, jak již bylo několikrát zmíněno, římskokatolická církev, toto náboženství je rozšířené ve všech krajích i okresech státu, kde nejvíce religiózním krajem je kraj Prešovský. Nejvíce věřících se nachází na severu a východu, kde se vyskytuje poměrně rozdrobená sídelní struktura složená z převážně menších venkovských obcí. Za nejméně religiózní oblasti jsou počítány lokality na středním Slovensku, zde se totiž římskokatolická církev střetává s evangelíky, kterých je v této oblasti největší zastoupení. Nižší religiozitou logicky disponují i všechna velká centra Slovenska, jako je hlavní město Bratislava a dále pak ostatní krajská města. Je nutné podotknout, že religiozita nemá stálý charakter. Za poslední tři sčítání za období 1991, 2001 a 2011 je patrný prudký nárůst v letech 2001, kdy se obyvatelstvo začalo opět pomalu navracet k tradiční víře. Rok 1991 vykazuje nižší hodnotu religiozity, což se dá odůvodnit jako pozůstatek totalitní doby, kdy se obyvatelstvo k víře vracelo ještě velice postupně. Po sametové revoluci dochází na mnoha poutních místech k rekonstrukcím, aby mohla být dále budoucími návštěvníky využívána.

Za velice klíčový prvek analýzy se stal význam poutního místa. Nejvyšší míru religiozity totiž mají poutní místa celorepublikového charakteru. Tato místa vykonávají poutě několikrát do měsíce, poutě jsou tematicky orientovány a lákají tak řady návštěvníků nejen z okolí, ale i z celého Slovenska a zahraničí. S postupným snižováním významu poutního místa klesá i jeho religiozita, „nejméně“ religiózní jsou totiž místa s lokálním významem (85,7 %).

Dalším podstatným hlediskem pro vliv poutních míst je velikostní kategorie obce. Nejvyšší hodnotou religiozity disponují obce v kategorii 500 až 1999 obyvatel. V této kategorii se nacházejí především regionální poutní místa a 3 poutní místa celorepublikového významu- Marianka, Litmanová a Staré Hory. Lze tedy říci, že poutní

místa a jejich následná náboženská činnost ovlivňují religiozitu daných obcí. Celkově lze poznamenat, že vzhledem k celému území je religiozita k velikostním kategoriím obcí úměrná, čím menší obec, tím vyšší religiozita. Tento aspekt však nebyl potvrzen na příkladu vybraných obcí s poutními místy, hodnoty jsou rozkolísané a liší se v rámci každého kraje. Výsledek se potvrdil pouze u Nitranského a Trenčínského kraje, u ostatních krajů se daná pravidelnost neobjevila.

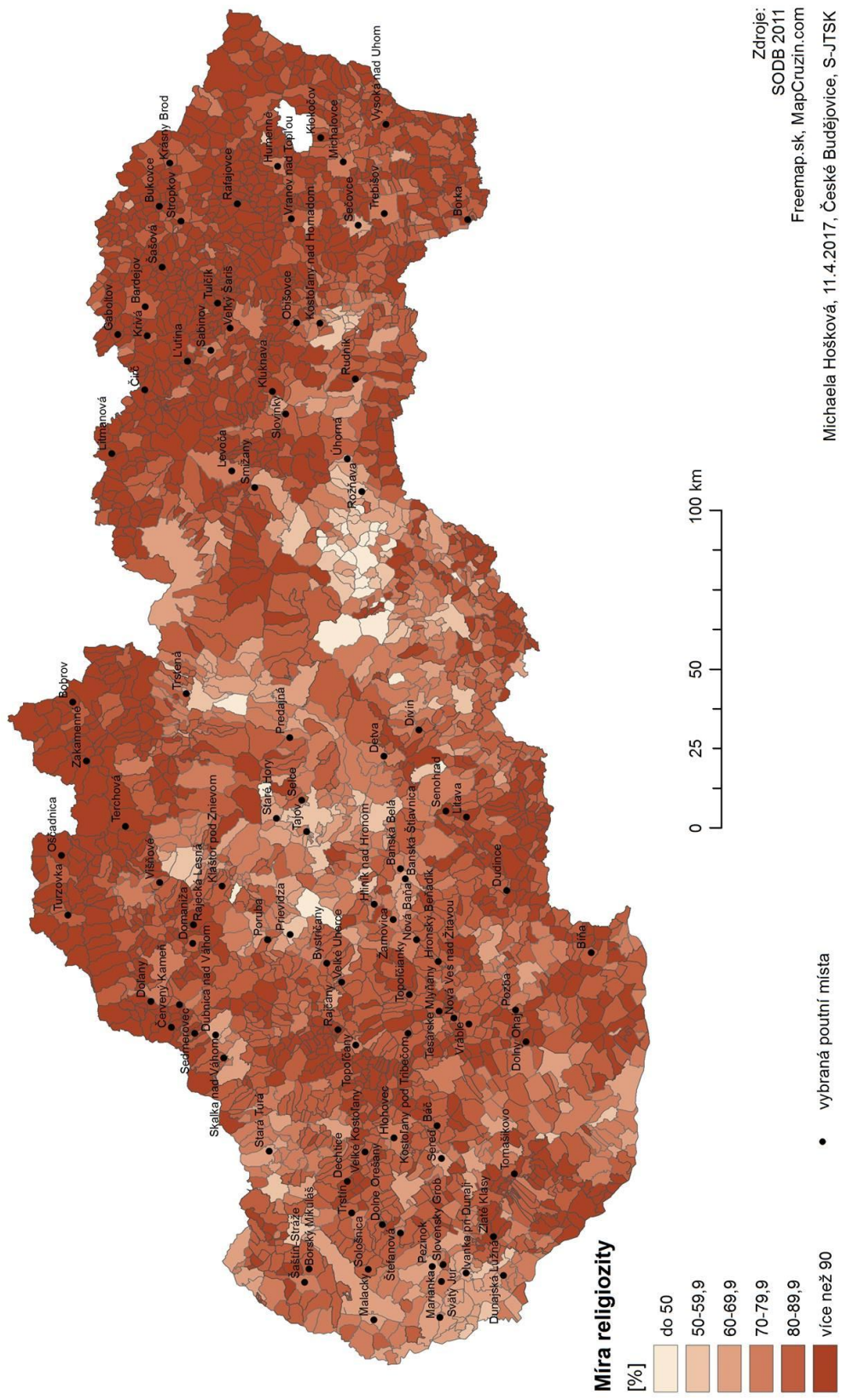
Dalším důležitým faktorem je aktivita poutních míst neboli kolik poutí se na dané místo do roka pořádá. Nejvíce religiózní obce s poutními místy se dle očekávání stala místa, která pořádají nejvíce poutí (kategorie 10 a více). Mezi tato místa patří tradičně poutní místa s celorepublikovým významem bez obce Levoča, která spadá až do kategorie 5-9. Tato kategorie povětšinou pořádá poutě na svátky světce, kterému je místo zasvěceno, a tím láká řadu návštěvníků z celého regionu. Poutní místa, která pořádají pouze jednu pouť do roka, překvapivě vykazují téměř o 4 % vyšší míru religiozity oproti místům, která pořádají až 4 poutě za rok. Daný aspekt se dá vysvětlit tím, že obce, které pořádají poutě minimálně, spadají do nejmenší velikostní kategorie, která je religiózně velice silná.

Jako další hodnotící prvek byl zařazen aspekt doby vzniku poutního místa. Na počátku byl vstupní předpoklad, že čím bude dané místo starší, tím více k němu budou mít lidé vztah a religiozita bude stoupat. Tento faktor se až na jednu výjimku potvrdil, nejvíce religiózními poutními místy jsou totiž překvapivě ta nejmladší, která byla postavena po sametové revoluci (91,1 %). Lze to vysvětlit tím, že lidé si nového poutního místa cení a jeho generace buditelů stále žije. Dále se již projevily prvotní předpoklady, že vysokou měrou religiozity disponují místa založená do 14. století, jedná se totiž o sakrální památky, zejména kostely, které v dané krajině působí velkolepě.

Posledním důležitým faktorem je typ stavby poutního místa. Obce, na jejichž území se nachází poutní místo s kostelem, mají oproti ostatním kategoriím nejvyšší religiozitu. Čím se snižuje důležitost stavby nebo typu poutního místa, tím klesá i religiozita. Za kostely ihned stojí kaple, po nich kategorie ostatní, v níž jsou zahrnuty jeskyně, kláštery nebo rotundy a dále pak kalvárie. Nejméně religiózní jsou proto poutní místa s pramenem či studnou. V kategorii ostatní se mimo jiné nachází Dům Anny Koleksárové v obci Vysoká nad Uhom v Košickém kraji, toto poutní místo je pro Slovensko raritou svého druhu. Jedná se o svaté místo založené ve 20. století na počest památky Anny Koleksárové, která tragicky zahynula při osvobození Slovenska Rudou armádou v rukou ruského vojáka, kterému se odmítla podvolit. V místě jejího bydliště nyní dochází ke střetávání mládeže.

Na závěr lze podotknout, že největší vliv na míru religiozity měl především historický vývoj a s ním spojené události. Poutní místa sama o sobě vliv na religiozitu mají, ovšem ne ten převažující, slouží spíše jako dodatek. Místa s vyšší religiozitou, zejména malé obce, jsou dána především tradiční náboženskou mentalitou lidí a jejich zvyklostí.

MÍRA RELIGIOZITY V OBCÍCH NA SLOVENSKU V ROCE 2011

7 Závěr

Dle podrobných předešlých analýz a syntézy bylo cílem této práce zjistit podle aktivity míru vlivu lokace poutního místa na současnou religiozitu a zastoupení obyvatel katolického vyznání. Podle volně dostupného Sčítání obyvatel, domů a bytů za rok 2011 bylo dle patřičných parametrů zkoumáno, do jaké míry má opravdu poutní místo vliv na danou míru religiozity. Bylo vybráno celkem 96 poutních míst, která jsou rovnoměrně rozprostřená po celém Slovensku. Jednotlivé obce se svatými místy byly rozděleny do kategorie daného významu a posléze i do velikostních kategorií. Poté již byly analyzovány faktory, jež byly dále komparovány s výsledky religiozity, zejména stáří poutního místa, typ stavby či počet poutí.

Na počátku práce byly stanoveny celkem 4 hypotézy, které měly vliv poutního místa na míru religiozity dokázat. První hypotéza navazovala na předchozí práci Fridrichovské (2016), u které se projevil částečný přímý vliv klášterů v dané obci. Autor zde dospěl k podobným výsledkům, u některých obcí s poutním místem se projevila mnohem vyšší religiozita než pak dále v rámci kraje či okresu, jedná se například o poutní místo Sedmerovec v Trenčínském kraji nebo poutní místo Višňové v kraji Žilinském. Výsledky ovšem nebyly prokázány globálně u všech vybraných obcí.

Druhá hypotéza se snažila na příkladu České republiky dokázat vliv velikostních kategorií obcí na míru religiozity. Výsledkem je částečná posloupnost těchto kategorií. Nejvíce religiozní nejsou totiž obce s nejnižším počtem obyvatel, jak bylo předpokládáno, ale až obce od 500 do 1999 obyvatel. Tyto obce jsou povětšinou vesnického typu a žije v nich převážně starší obyvatelstvo. V souvislosti s poutními místy ovšem ne všechny kraje disponovaly stejnými výsledky, ty byly značně rozkolísané, danou posloupnost má pouze kraj Trenčínský. Globálně lze ale říci, že v obcích do 2000 obyvatel je míra religiozity znatelně nejvyšší.

Třetí hypotéza se potvrdila opět jen částečně, autor předpokládal, že se vzhledem k nižší vyspělosti východního Slovenska (Prešovského a Košického kraje) budou v tomto území vyskytovat zejména poutní místa nižšího stavebního typu. A to z důvodu, že toto území není oproti západu tolik industrializováno a urbanizováno a obyvatelstvo bylo v minulosti méně gramotné až analfabetické. Lokalita východního Slovenska je složená převážně z rozdrobené sídelní struktury venkovského typu, kde byl předpoklad, že obyvatelstvo bude žít více tradičně ve spojení s vírou. V menších obcích je leckdy jako jediné kulturní centrum kostel, ve kterém se obyvatelstvo setkává. Nejvíce religiozním krajem Slovenska je na východě kraj Prešovský (92,3 %), sousední Košický kraj vykazuje

hodnotu (84,5 %) a Žilinský, který sousedí s Prešovským, (87,1 %). Je překvapivé, že typem stavby je nejčteněji zastoupeno poutní místo ve formě kostela, v obou krajích se nalézá 8 kostelů. V Prešovském kraji se navíc nachází 1 kaple, 2 kalvárie a 4 prameny. Oproti tomu Košický kraj vykazuje celkem 2 prameny, 3 stavby spadající do kategorie ostatních, jedná se například o Dům Anny Koleksárové, klášter Michalovce a katedrála v Rožňavě. Autor dále předpokládal, že daná poutní místa budou s ohledem k vysoké početnosti poutních míst na východním Slovensku pouze regionálního až lokálního charakteru. V Prešovském kraji se ovšem nalézají hned 3 poutní místa celorepublikového významu - Litmanové, Levoča a Ľutina. V Košickém kraji se významnost poutních míst potvrdila. Autor si tento fakt vysvětluje tak, že Košický kraj neleží v přímém sousedství s Polskem jako kraj Prešovský, ale naopak sousedí s méně religiózním Maďarskem. Naopak proti tomu centrum Slovenska na západě vykazuje v Bratislavském kraji nejnižší míru religiozity (70,5 %). Ostatní kraje již vykazují podobné výsledky okolo 83 %.

Poslední hypotéza předpokládá zvýšený počet celorepublikových poutních míst v krajích, které leží v sousedství Polska. Poutní místa tohoto významu se v této lokalitě sice vyskytují, nekopírují však přesně slovensko-polskou hranici a nacházejí se celkem v 6 krajích Slovenska. V nejbližším sousedství této hranice se nachází poutní místa Turzovka v Žilinském kraji a dále pak svaté místo Litmanová v Prešovském kraji. V Prešovském kraji se nacházejí, jak již bylo řečeno, celkem 3 svatá místa celorepublikové významnosti. Tato hypotéza se projevila opět jen částečně. S těmito obcemi kraj Žilinský a Prešovský vykazují nejvyšší míru religiozity na Slovensku. Při bližším prozkoumání těchto dvou krajů vychází na povrch, že silnou religiozitu krajů zapříčiňují pouze některé příhraniční okresy. V Žilinském kraji to je například okres Čadca, Bytča, Námestovo a Tvrdošín, v Prešovském kraji pak Stará Ľubovňa, Sabinov, Bardejov, Stropkov, Svidník a Veľký Krtíš. Ostatní celorepubliková poutní místa se nacházejí v Trnavském kraji (Šaštín-Stráže), Bratislavském kraji (Marianka) a v Banskobystrickém (Staré Hory).

Vliv poutního místa byl prokázán pouze na úrovni významu typu stavby poutního místa. Celorepubliková poutní místa vykazují nejvíce aktivit duchovní činnosti a dále napomáhají k šíření náboženské tradice. Lze komplexně říci, že poutní místa mají částečný vliv na religiózní strukturu obyvatelstva Slovenska. Je nutné říci, že zkoumání poutních míst je velice náročné, a to ve smyslu získání patřičných dat, jelikož neexistuje veškerý soupis poutních míst a přesný soupis všech konaných poutí. Získaná data ze Sčítání obyvatel, domů a bytů sice obsahují náležitě informace, ale jsou dost relevantní, jelikož víra je v daném dotazníku nepovinný údaj. Musíme brát na zřetel, že zejména u malých

obcí je víra brána jako morální součást života, přihlášení se k víře je nutností a to, zdali všichni obyvatelé opravdu věří, je otázkou. Kromě autorem zkoumaných faktorů mohou míru religiozity ovlivňovat ještě další aspekty, které zde nebyly zohledněny.

8 Seznam literatury a internetové zdroje

ANDĚL, J. (1998): Kulturní geografie: jazyk, národy, náboženství, kulturní dědictví. Univerzita J.E. Purkyně, Ústí nad Labem, 146 s.

BALÍK, S., HANUŠ J. (2013): Katolická církev v Československu 1945-1989. Centrum pro studium demokracie a kultury, Brno, 399 s.

BOHÁČ, Z. (2001): Poutní místa v Čechách. DEBORA, Praha, 286 s.

BROUČEK, S., JEŘÁBEK, R. (2007): Lidová kultura. Národopisná encyklopedie Čech, Moravy a Slezska. Mladá fronta, 791 s.

DEMJANČUKOVÁ, D. (1995): Religionistika. Západočeská univerzita, Plzeň, 117 s.

ELSER, M., EWALD, s., MURRER, G. (1997): Encyklopedie náboženství. Karmelitánské nakladatelství, 407 s.

FEKETE, Š. (1947): Vznik, rozloženie a význam slovenských pútnických miest. In: Polívka. J.: Národopisný sborník 8, 125-144 s.

FILIPI, P. (2012): Křesťanství: historie, statistika, charakteristika křesťanských církví. Centrum pro studium demokracie a kultury, Brno, 201 s.

FRAJER, V. (1997): Úvod do religiózní geografie. In: Gardavský, V. (ed.): Otázky geografie 4, Praha, s. 3-32.

FRANKIEL, S. S. (1999): Křesťanství. Prostor, Praha, 188 s.

FRIDRICHOVSKÁ, Š. (2016): Analýza vlivu kláštera na současnou míru religiozity na Slovensku. Bakalářská práce. Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích, Pedagogická fakulta, katedra geografie, 70 s.

GEMZA, Š. (2014): Vznik, vývoj a současné prejavy mariánskeho kultu na príklade pútnického miesta Marianka. Bakalářská práce. Filosofická fakulta, Masarykova univerzita, Brno, 56 s.

GREELEY, A., M. (2003): Religion in Europe at the End of the Second Millennium. Transaction Publishers, New Jersey, 252 s.

GREGORY, D. a kol. (2009): The Dictionary of Human Geography, Wiley-Blackwell, New York, 1072 s.

HAMPLOVÁ, D., ŘEHÁKOVÁ, B. (2009): Česká religiozita na počátku 3. tisíciletí: Výsledky Mezinárodního programu sociálního výzkumu. Sociologický ústav AV ČR, Praha, 139 s.

HEJNA, D. (2010): Náboženství a společnost: Věda o náboženství a její historické kořeny. Grada Publishing, a. s., Praha, 198 s.

HELLER, J., MRÁZEK, M. (2004): Nástin religionistiky: Uvedení do vědy o náboženstvích. Kalich, Praha, 316 s.

- HRABAL, F., R. (1998): Lexikon náboženských hnutí, sekt a duchovních společností. CAD Press, Bratislava, 516 s.
- HORYNA, B. (1994): Úvod do religionistiky. ISE, Praha, 131 s.
- JEŘÁBEK, R. (1961): K otázce vzniku poutních míst a jejich vlivu na život a kulturu venkovského lidu. Český lid 48, s. 145-146.
- KAŠPAR, O., KAŠPAR, Z. (1993): Stručné dějiny českých zemí a Slovenska. Kora, Pardubice, 192 s.
- KLÍMOVÁ, V. (2014): Religiózní struktura obyvatel jihozápadních Čech. Bakalářská práce. Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích, Pedagogická fakulta, Katedra geografie, 77 s.
- KOKAILS, P. (2009): Geografie náboženství. Česká zemědělská univerzita, Praha, 264 s.
- LOPATKOVÁ, Z. (2013): Církevné dejiny stredovekého Slovenska. Filozofická fakulta Trnavskej univerzity, Trnava, 77 s.
- LUŽNÝ, D., NEŠPOR, Z. (2007): Sociologie náboženství. Portál, Praha, 236 s.
- MATLOVIČ, R. (2001): Geografia religii: náčrt problematiky. Prešovská univerzita, Prešov, 375 s.
- MATULNÍK, J. (2008): Analýza religiozity katolíkov na Slovensku: Poznatky zo sociologického výskumu. Dobrá kniha, Bratislava, 343 s.
- MIHOLA, M. (2008): Poutní tradice na Moravě a ve Slezsku. In: Odehnal, F.: Poutní místa Moravy a Slezska. Kartuziánské nakladatelství, Brno, s. 8–18.
- MORAVČÍKOVÁ, M. (2003): Religiozita na Slovensku II. Ústav pre vzťahy štátu s cirkvami, 2003, s. 20-23.
- MORICOVÁ, J. (2007): Mariánské pútnické miesta na Slovensku. Katolícka univerzita v Ružomberoku, Ružomberok, s. 9-93.
- NEŠPOR, Z. (2010): Náboženství v 19. Století. Nejcírkevnější století, nebo zrod českého ateismu. Scriptorium, Praha, 324 s.
- OHLER, N. (2002): Náboženské poutě ve středověku a novověku. Vyšehrad, Praha, 229 s.
- PIATROVÁ, A., BUGANOVÁ, K. (2010): Pútnické miesta Slovenska. Filozofická fakulta Trnavskej univerzity v Trnovi, Trnov, 279 s.
- PLETICHOVÁ, Z. (2008): Křesťanská náboženská identita ve vztahu ke komunistickému režimu v České a Slovenské republice. Bakalářská práce. Masarykova univerzita v Brně, Fakulta sociálních studií, Katedra sociologie, 37 s.
- POLÁČEK, Š., JUDÁK, V. (2005): Atlas katolíckej cirkvi na Slovensku. Rímskokatolícka cyrilometodská bohoslovenská fakulta UK, Bratislava, 149 s.
- ROYT, J. (1999): Obraz a kult v Čechách 17. a 18. století. Praha, 362 s.

RŮŽIČKOVÁ, M., HAMPLOVÁ, D. (2016): Analýza vzťahu náboženského vyznání a plodnosti ve sčítání lidu 2011. Demografie 58, s. 213-230.

SAMSON, I. (1994): Ku vzniku kultu relikvií ako jedného z predpokladov náboženských púť. Slovenský národopis 42, s. 14 – 31.

SEKOT, A. (1985): Sociologie náboženství. Svoboda, Praha, 362 s.

SKALICKÝ, K. (2011): Po stopách neznámého Boha. Trinitas, 146 s.

SLIVKA, M. (1998): Stredoveký homo viator (Slovensko vo vzťahu k medzinárodným pútnym miestam). Archaeologia historica 23, s. 303-320.

SLIVKA, M. (1984): Parohová a kostená produkcia na Slovensku v období feudalizmu. Slovenská archeológia 32, s. 377-429.

SOKOL, J. (2004): Člověk a náboženství. Portál, Praha, 245 s.

ŠMÍD, M. (2016): Československo ve 20. století. Na společné cestě 1914-1992. Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích, 154 s.

ŠOLTÉSZ, Š. (1990): Dějiny křesťanské církve. Praha, Kalich, 158 s.

ŠTAMPACH, I., O. (1992): Malý přehled náboženství, Státní pedagogické nakladatelství, Praha, 81 s.

TIRPÁK, P., DANCÁK, F., OSTROWSKI, M. (2015): Homo viator et homo peregrinus: základy turizmu a putovania. Vydavateľstvo Prešovskej univerzity, Prešov, 207 s.

TÍŽIK, M. (2011): Náboženstvo vo verejnom živote na Slovensku: zápasy ideový charakter štátu a spoločnosti. Sociologický ústav SAV, Bratislava, 423 s.

TOMKOVÁ, J. (2015): Analýza religiozity obyvateľ Českej republiky. Bakalárska práca. Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích, Pedagogická fakulta, Katedra geografie, 78 s.

TOUŠEK, V., KUNC, J., VYSTOUPIL, J. a kol. (2008): Ekonomická a sociální geografie. Aleš Čeněk, Plzeň, 411 s.

BAZILIKA NÁVŠTEVY PANNY MÁRIE A MARIÁNSKE PÚTNICKE MIESTO STARÉ HORY (2017), <http://www.farnoststarehory.sk/> (23.2.2017)

BAZILIKA SEMIBOLESTNEJ PANNY MÁRIE V ŠAŠTÍNĚ (2017), <http://www.bazilika.sk/> (22.2. 2017)

DEMOGRAFICKÉ ÚDAJE ZO SČÍTANÍ OBYVATEĽOV, DOMOV A BYTOV NA SLOVENSKU (2009): Výsledky sčítania ľudu, domov a bytov 1991 <http://sodb.infostat.sk/sodb/sk/1991/format.htm> (23.3.2017)

DEMOGRAFICKÉ ÚDAJE ZO SČÍTANÍ OBYVATEĽOV, DOMOV A BYTOV NA SLOVENSKU (2009): Výsledky sčítania obyvateľov, domov a bytov 2001 <http://sodb.infostat.sk/sodb/sk/2001/format.htm> (23.1.2017)

DOMČEK-DOM ANKY KOLEKSÁROVÉ (2017), <http://www.domcek.org/> (23.2.2017)

FARNOSŤ DETVA (2016), <http://detva.fara.sk/> (23.2.2017)

FARNOSŤ HRONSKÝ BEŇADIK (23.2.2017), <http://farnosthronskybenadik.webnode.sk/> (23.3.2017)

FARNOSŤ LITAVA (2016), <http://litava.fara.sk/> (23.3.2017)

FARNOSŤ NANEBOVZATIA PANNY MÁRIE TOPOĽČANY (2016), <http://www.topolcany.fara.sk/> (23.3.2017)

FARNOSŤ STROPKOV (2017), <http://www.rkfustropkov.sk/> (22.2.2017)

FARNOSŤ SV. FRANTIŠKA Z ASSISI VRANOV NAD TOPEĽOU – JUH (2017), <https://rkcvtjuh.edupage.org/> (23.2.2017)

FARNOSŤ TESÁRSKE MLYŇANY (2015), <http://www.tesarskemlynany.fara.sk/> (23.3.2017)

FARNOSŤ TOPOĽČIANKY (2016), <http://topolcianky.fara.sk/> (23.3.2017)

FARSKÝ ÚRAD HLOHOVEC (2016), <http://www.hlohovec.fara.sk/> (23.2.2017)

MARIANKA SK. (2017): Oficiálne stránky obce Marianka <http://www.marianka.sk/> (22.2.2017)

PÚTNICKÉ MIESTA (2014): Prehľad pútí, <http://www.putnickemiesta.sk/prehľad-puti/> (28.3.2017)

PÚTNICKÉ MIESTA (2014): Seznam diecézí a eparchií <http://www.putnickemiesta.sk/putnicke-miesta-na-slovensku/> (21.1.2017),

PÚTNICKE MIESTO STUDNIČKA POZBA (2017), <http://studnickapozba.sk/> (23.3.2017)

RÍMSKOKATOLÍCKA CIRKEV FARNOSŤ DECHTICE (2017), <http://www.dechtice.fara.sk/> (23.2.2017)

RÍMSKOKATOLÍCKA CIRKEV, FARNOSŤ DOĽANY (2017) <http://www.dolany.fara.sk/> (22.1.2017)

RÍMSKOKATOLÍCKA CIRKEV –FARNOSŤ GABOLTOV (2017): Gaboltov arcidiecézna svätyňa <http://www.gaboltov.rimkat.sk/> (22.2.2017)

RÍMSKOKATOLÍCKA CIRKEV – FARNOSŤ IVANKA PŘI DUNAJI (2012), <http://www.fara.ivanka.sk/> (22.2. 2017)

RÍMSKOKATOLÍCKA CIRKEV – FARNOSŤ NANEBOVZATIE PANNY MÁRIE-PEZINOK (2017), <http://www.pezinok.fara.sk/> (22.2.2017)

RÍMSKOKATOLÍCKA CIRKEV FARNOSŤ NARODENIA PANNY MÁRIE NOVÁ BAŇA (2012), <http://www.novabana.fara.sk/> (23.2.2017)

RÍMSKOKATOLÍCKA CIRKEV - FARNOSŤ SV. IMRICHA ČASTÁ (2017), <http://www.casta.fara.sk/> (22.2.2017)

RÍMSKOKATOLÍCKA CIRKEV VŠETKÝCH SVÄTÝCH V HUMMENOM (2017), <http://humenne.rimkat.sk/> (22.2.2017)

RÍMSKOKATOLÍCKA FARNOSŤ RUŽENCOVEJ PANNY MÁRIEV OBIŠOVCIACH (2017), <http://www.farnostobisovce.sk/> (22.2.2017)

RÍMSKOKATOLÍCKA FARNOSŤ SV. EGÍDIA V BARDEJOVE (2017), <http://rkfubardejov.sk/> (22.2.2017)

SČÍTANIE OBYVATEĽOV, DOMOV A BYTOV 2011 (2015): Výsledky v multidimenzionálnych tabulkách <https://census2011.statistics.sk/tabulky.html> (23.3.2017)

VEĽKÉ KOSTOLANY- RÍMSKOKATOLÍCKA FARNOSŤ SV. VÍTA (2016), <http://www.velkekostolany.fara.sk/> (23.2.2017)

9 Přílohy

Tabulka č. 1 seznam zkratk okresů Slovenska

Zkratka	Okres
BA	Bratislava
BB	Banská Bystrica
BJ	Bardejov
BN	Bánovce nad Bebravou
BR	Brezno
BS	Banská Štiavnica
BY	Bytča
CA	Čadca
DK	Dolný Kubín
DS	Dunajská Streda
DT	Detva
GA	Galanta
GL	Gelnica
HC	Hlohovec
HE	Humenné
IL	Ilava
KA	Krupina
KE	Košice
KK	Kežmarok
KM	Kysucké Nové Mesto
KN	Komárno
KS	Košice-okolie
LC	Lučenec
LE	Levoča
LM	Liptovský Mikuláš
LV	Levice
MA	Malacky
MI	Michalovce
ML	Medzilaborce
MT	Martin
MY	Myjava
NR	Nitra
NM	Nové Mesto nad Váhom
NO	Námestovo
NZ	Nové Zámky
PB	Považská Bystrica
PD	Prievidza
PE	Partizánske
PK	Pezinok
PN	Piešťany
PO	Prešov

PP	Poprad
PT	Poltár
PU	Púchov
RA	Revúca
RK	Ružomberok
RS	Rimavská Sobota
RV	Rožňava
SA	Šaľa
SB	Sabinov
SC	Senec
SE	Senica
SI	Skalica
SK	Svidník
SL	Stará Ľubovňa
SN	Spišská Nová Ves
SO	Sobrance
SP	Stropkov
SV	Snina
TT	Trnava
TN	Trenčín
TO	Topoľčany
TR	Turčianske Teplice
TS	Tvrdošín
TV	Trebišov
VK	Veľký Krtíš
VT	Vranov nad Topľou
ZA	Žilina
ZC	Žarnovica
ZH	Žiar nad Hronom
ZM	Zlaté Moravce
ZV	Zvolen

Zdroj: SODB 2011

Tabuľka č. 2 Míra religiozity za okresy v roke 2011

OKRES	1991	
	celkem %	z toho katol. %
Bratislava I.	58,5%	84,9%
Bratislava II.	56,2%	88,9%
Bratislava III.	58,3%	88,5%
Bratislava IV.	52,1%	90,3%
Bratislava V.	43,4%	91,0%
Banská Bystrica	71,1%	92,4%
Bardejov	75,9%	88,0%
Bratislava - venkov	72,3%	88,3%
Čadca	70,9%	75,1%
Dolný Kubín	74,0%	82,3%
Dunajská Streda	77,3%	97,7%
Galanta	76,8%	94,8%
Humenné	71,8%	78,0%
Komárno	80,5%	93,7%
Košice - město	73,8%	81,9%
Košice - venkov	76,6%	96,0%
Levice	62,6%	81,9%
Liptovský Mikuláš	87,8%	99,6%
Lučenec	88,1%	93,2%
Martin	71,1%	71,8%
Michalovce	69,6%	78,9%
Nitra	59,4%	61,8%
Nové Zámky	76,9%	94,2%
Poprad	61,1%	96,7%
Povážská Bystica	67,3%	68,2%
Prešov	80,7%	80,9%
Prievidza	70,9%	78,4%
Rimavská Sobota	71,1%	95,4%
Rožnava	78,2%	97,1%
Senica	89,3%	83,2%
Spišská Nová Ves	80,5%	86,9%
Stará Ľubovňa	61,7%	89,0%
Svidník	85,2%	86,5%
Topľčany	81,3%	83,6%
Trebišov	76,4%	90,5%
Trenčín	81,1%	93,5%
Trnava	55,3%	54,7%
Veľký Krtíš	75,3%	95,6%
Vranov nad Topľou	88,6%	97,4%
Zvolen	85,8%	81,1%
Žiar nad Hronom	81,4%	77,4%
Žilina	87,4%	85,5%

SR	72,8%	87,6%

Zdroj: SODB 1991

Tabuľka č. 3 Míra religiozity za okresy v roce 2001

OKRES	2001	
	celkem %	z toho katol. %
Bratislava I.	66,5%	81,7%
Bratislava II.	68,9%	87,2%
Bratislava III.	68,1%	86,3%
Bratislava IV.	64,8%	88,0%
Bratislava V.	63,0%	88,3%
Bánovce n. Bebr.	80,9%	97,4%
Banská Bystrica	81,8%	87,4%
Banská Štiavnica	83,8%	89,1%
Bardejov	90,1%	86,6%
Brezno	84,8%	91,0%
Bytča	88,2%	94,8%
Čadca	86,9%	92,3%
Detva	83,0%	84,6%
Dolné Kubín	82,0%	93,3%
Dunajská Streda	84,2%	96,9%
Galanta	90,0%	83,1%
Gelnica	84,3%	96,6%
Hlohovec	76,4%	18,8%
Humenné	81,2%	69,9%
Ilava	85,9%	96,9%
Kežmarok	88,8%	97,0%
Komárno	74,0%	96,2%
Košice - okolí	91,7%	85,1%
Košice I.	83,5%	90,3%
Košice II.	83,4%	73,6%
Košice III.	84,7%	81,9%
Košice IV.	85,8%	96,2%
Krupina	88,3%	93,8%
Kysucké Nové Město	83,1%	86,2%
Levice	92,2%	95,7%
Levoča	91,5%	98,3%
Liptovský Mikuláš	95,6%	96,9%
Lučenec	95,8%	99,4%
Malacky	89,5%	77,1%
Martin	91,5%	99,1%
Medzilaborce	76,1%	49,0%
Michalovce	71,0%	63,0%
Myjava	98,1%	99,6%

Námestovo	89,4%	94,4%
Nitra	84,7%	57,5%
Nové Město n. Váh.	96,2%	98,9%
Nové Zámky	87,3%	96,5%
Patizánské	69,5%	71,9%
Pezinok	80,4%	86,5%
Piešťany	85,5%	93,2%
Poltár	88,5%	94,1%
Poprad	92,9%	79,1%
Považská Bystica	84,1%	81,5%
Prešov	80,6%	71,6%
Prievidza	72,2%	61,0%
Púchov	78,4%	69,1%
Revúca	88,0%	80,8%
Rimovská Sobota	74,4%	70,0%
Rožnava	86,2%	97,3%
Ružomberok	77,1%	95,0%
Sabinov	96,0%	83,8%
Senec	93,1%	94,5%
Senica	93,4%	95,8%
Skalica	92,0%	98,2%
Snina	94,4%	67,5%
Sobrance	83,9%	86,6%
Spišská Nová Ves	89,5%	91,7%
Stará Ľubovňa	96,2%	97,4%
Stropkov	93,4%	75,7%
Svidník	96,7%	97,0%
Šaľa	96,7%	91,6%
Topoľčany	95,7%	71,4%
Trebišov	95,5%	85,5%
Trenčín	87,7%	93,7%
Trnava	73,8%	85,7%
Turčianske Teplice	75,7%	87,4%
Tvrdošín	75,2%	88,0%
Veľký Krtíš	78,4%	87,0%
Vranov nad Topľou	93,1%	87,0%
Zlaté Moravce	89,6%	80,5%
Zvolen	72,3%	51,0%
Žarnovnica	95,6%	82,1%
Žiar nad Hronom	85,3%	94,9%
Žilina	92,2%	79,7%
SR	84,4%	86,5%

Zdroj: SODB 2001

Tabuľka č. 4 Míra religiozity za okresy v roce 2011

OKRES	2011	
	celkem %	z toho katol. %
Bratislava I.	62,9%	81,1%
Bratislava II.	63,6%	84,8%
Bratislava III.	62,8%	85,1%
Bratislava IV.	61,8%	85,9%
Bratislava V.	60,3%	86,3%
Bánovce n. Bebr.	73,9%	95,6%
Banská Bystrica	74,3%	86,6%
Banská Štiavnica	70,9%	87,8%
Bardejov	84,0%	86,7%
Brezno	78,3%	90,7%
Bytča	77,8%	94,2%
Čadca	75,3%	92,2%
Detva	74,3%	84,6%
Dolné Kubín	74,0%	92,8%
Dunajská Streda	74,0%	96,2%
Galanta	81,6%	82,9%
Gelnica	74,6%	96,0%
Hlohovec	67,2%	20,4%
Humenné	73,0%	70,3%
Ilava	77,2%	96,6%
Kežmarok	80,0%	96,5%
Komárno	65,5%	95,4%
Košice - okolí	85,0%	85,2%
Košice I.	73,9%	90,0%
Košice II.	75,4%	73,2%
Košice III.	78,1%	82,3%
Košice IV.	79,4%	95,5%
Krupina	78,9%	93,2%
Kysucké Nové Město	75,9%	86,5%
Levice	86,6%	95,3%
Levoča	86,3%	97,8%
Liptovský Mikuláš	90,2%	96,6%
Lučenec	90,6%	99,1%
Malacky	83,4%	77,7%
Martin	86,3%	98,7%
Medzilaborce	68,6%	50,6%
Michalovce	59,5%	61,8%
Myjava	95,8%	99,5%
Námestovo	83,6%	94,1%
Nitra	74,8%	58,7%
Nové Město n. Váh.	92,5%	98,9%

Nové Zámky	80,3%	95,5%
Patizánské	59,3%	71,7%
Pezinok	70,6%	85,8%
Piešťany	75,6%	93,2%
Poltár	79,0%	93,8%
Poprad	85,4%	80,3%
Považská Bystica	71,2%	82,1%
Prešov	71,9%	70,7%
Prievidza	62,8%	63,4%
Púchov	70,1%	70,2%
Revúca	81,4%	81,4%
Rimovská Sobota	63,7%	70,6%
Rožnava	77,0%	96,9%
Ružomberok	65,9%	94,7%
Sabinov	90,5%	83,6%
Senec	86,1%	94,3%
Senica	85,3%	95,6%
Skalica	84,0%	97,6%
Snina	86,6%	66,6%
Sobrance	74,2%	86,1%
Spišská Nová Ves	79,8%	91,6%
Stará Ľubovňa	89,7%	96,6%
Stropkov	88,8%	75,9%
Svidník	91,4%	97,3%
Šaľa	90,6%	91,7%
Topoľčany	89,1%	70,1%
Trebišov	89,6%	85,5%
Trenčín	82,3%	93,3%
Trnava	56,9%	84,4%
Turčianske Teplice	61,1%	85,7%
Tvrdošín	58,9%	87,1%
Veľký Krtíš	61,2%	86,8%
Vranov nad Topľou	83,3%	86,7%
Zlaté Moravce	81,7%	77,2%
Zvolen	61,2%	51,1%
Žarnovnica	89,8%	82,1%
Žiar nad Hronom	78,3%	92,9%
Žilina	83,9%	79,8%
SR	76,0%	86,7%

Zdroj: SODB 2011

Tabulka č. 5 vybraná poutní místa patřícími atributy

Dieceze/archiepartie/eparchie	obec	druh	církev	založeno	kraj
Bratislavská	Báč	kostel	katolická	1660	Trnavský
(arcidieceze)	Borský Mikuláš	kaple	katolická	1668	Trnavský
	Červený Kameň	kalverie + kaple	katolická	18. st.	Bratislavský
	Doňany	kalvarie + kostel	katolická	1360	Trenčínský
	Dunajská Lužná	kostel	katolická	po roce 1200	Bratislavský
	Ivanka při Dunaji	rotunda	katolická	1832	Bratislavský
	Malacky	kostel	katolická	1653	Bratislavský
	Marianka	kalvarie + klášter	katolická	1377	Bratislavský
	Pezinok	Kaple	katolická	1730	Bratislavský
	Podunajské Biskupce	kostel	katolický	2003	Bratislavský
	Slovenský Grob	kostel	katolická	1790	Bratislavský
	Sološnica	kaple	katolická	1946	Bratislavský
	Svätý Jur	kostel	katolická	1459	Bratislavský
	Šaštín	kostel	katolická	1564	Trnavský
	Štefanová	kaple	katolická	1885	Bratislavský
	Zlaté Klasy	kostel	katolická	1994	Trnavský
Košická	Bardejov	kalvarie + kostel	katolická	1863	Prešovský
(arcidieceze)	Galbotov	kostel	katolická	1706	Prešovský
	Humenné	kalvarie + kostel	katolická	1891	Prešovský
	Tulčík (p. m. Kikapa)	kostel	katolická	14. st.	Prešovský
	kostolany pod Harnadom (p. m. Malá Vieska)	kostel	katolická	1433	Košický
	Obišovce	kostel	katolická	1636	Košický
	Stropkov	kostel	katolická	1669	Prešovský
	Veľký Šariš	kostel	katolická	1274	Prešovský
	Vranov nad Topľou	kostel	katolická	1718	Prešovský
	Vysoká nad Uhom	dům Anny Koleksárové	katolická	1999	Košický
Nitranská	Bíňa	studna, rotunda	katolická	1217	Nitranský
(dieceze)	Dolný Ohaj	kostel	katolická	2003	Nitranský
	Hronský Beňadik	klášter	katolická	1375	Banskobystrický
	Kostoľany pod Tribečom	kostel	katolická	1989	Nitranský
	Rajčany (p. m. Mechovička)	studna + kaple	katolická	1826	Nitranský
	Nová ves nad Žitavou	jeskyně nad pramenem	katolická	1955	Nitranský
	Skalka nad Váhom	opatství + kostel	katolická	1020	Trenčínský
	Pozba (p. m. Studnička)	pramen + kaple	katolická	1470	Nitranský
	Tesárske Mlyňany	kostel	katolická	1909	Nitranský
	Topoľčany	kostel	katolická	1285	Nitranský
	Topoľčianky	kostel	katolická	1779	Nitranský

	Vráble	kostel	katolícká	14. st.	Nitranský
Banskobystrická	Banska Belá	kostel	katolícká	13. st.	Banskobystrický
(dieceze)	Banská Štiavnica	kalvarie + kostel	katolícká	1744	Banskobystrický
	Bystričany (p. m. Chalmová)	kalvarie + kostel		1704	Banskobystrický
	Detva	kostel	katolícká		Banskobystrický
	Dudince	kalvarie + kostel	katolícká	1904	Banskobystrický
	Hliník nad Hronom	kostel	katolícká	14. st.	Trenčinský
	Kláštor pod Znievom	kalvarie + kostel	katolícká	1251	Žilinský
	Litava	kostel	katolícká	1168	Banskobystrický
	Nová Baňa (p.m. Kohútovo)	pramen	katolícká	1869	Banskobystrický
	Poruba	kalvarie + kaple+ pramen	katolícká	1902	Trenčinský
	Prievidza	kostel	katolícká	1260	Trenčinský
	Selce	kostel	katolícká	14. st.	Banskobystrický
	Senohrad	kostel	katolícká	1448	Banskobystrycký
	Staré Hory	kalvarie + kostel	katolícká	1872	Banskobystrický
	Tajov	kaple	katolícká	1852	Trenčinský
	Veľké Uherce	kostel	katolícká	14. st.	Banskobystrický
	Žarnovica	kostel	katolícká	1768	Banskobystrický
	Žarnovica	kostel	katolícká	1400	Banskobystrický
Prešovská	Bukovce (p.m. Buková Hôrka)	klášter	řeckokatol. cirkev	1738	Prešovský
(archieparchie)	Čirč	kaple	řeckokatol. cirkev	1898	Prešovský
	Krásny Brod	pramen + klášter	řeckokatol. cirkev	14. st.	Prešovský
	Litmanová	pramen + kostel	řeckokatol. cirkev	2008	Prešovský
	Ľutina	kaple	řeckokatol. cirkev	1851	Prešovský
	Rafajovice	chrám	řeckokatol. cirkev	1750	Prešovský
	Šašová	kostel + pramen	řeckokatol. cirkev	1352	Prešovský
	Sabinov	kostel	řeckokatol. cirkev	1904	Prešovský
Rožňavská	Bôrka	kostel	katolícká	1795	Košický
(dieceze)	Divín	kostel	katolícká	1755	Banskobystrický
	Predajná	kalvarie+ kostel	katolícká	1873	Banskobystrický
	Rožňava	katedrála	katolícká	1403	Košický
	Rudník	kostel + pramen	katolícká	1750	Košický
	Úhorná	kostel + jeskyně + pramen	katolícká	1813	Košický
Spišská	Bobrov	kalvarie + kaple	katolícká	1837	Žilinský
(dieceze)	Kluknava	kaple	katolícká	1623	Košický
	Levoča (p.m. Marianska Hora)	kostel	katolícká	1311	Prešovský
	Trstená	kostel	katolícká	14. st.	Žilinský

	Zákamenné	kalvarie	katolícká	1862	Žilinský
	Krivá	kostel	katolícká	2004	Žilinský
	Smižany	kostel	katolícká	2009	Košický
Trnavská	Dechtice (p. m. Katarinka)	kostel	katolícká	1618	Trnavský
(arcidieceze)	Dolne Orešany	kostel	katolícká	1390	Trnavský
	Hlohovec	kostel	katolícká	1490	Trnavský
	Sereď (p. m. Stredny Čepeň)	kaple	katolícká	1835	Trnavský
	Stará Turá	kalverie + kaple	katolícká	1863	Trenčinský
	Tomášikovo	jeskyně	katolícká	1901	Trnavský
	Trstín (p. m. Hájiček)	kalvarie+ kostel + studna	katolícká	1245	Trnavský
	Veľké Kostoľany	kostel	katolícká	1832	Trnavský
Žilinská	Domaniža	kostel	katolícká	14. st.	Trenčinský
(dieceze)	Dubnica nad Váhom	kostel	katolícká	1276	Trenčinský
	Lednické rovne	kaple + jeskyně	katolícká	1718	Trenčinský
	Oščadnica	kostel	katolícká	1804	Žilinský
	Sedmerovec (p. m. Pominovec)	kostel	katolícká	12. st.	stará Turá
	Rajecká Lesná (p. m.. Frivald)	kostel	katolícká	13. st.	Žilinský
	Višňové	kostel	katolícká	1769	Žilinský
	Terchová	kalvarie + kostel	katolícká	1944	Žilinský
	Turzovka (p. m. Vrch Živčák)	kaple + jeskyně	katolícká	1958	Žilinský
Košická	Klokočov	kostel	řeckokatolícká c.	1835	Košický
(eparchie)	Michalovce	klášter	řeckokatolícká c.	1931	Košický
	Sečovce	kostel	řeckokatolícká c.		Košický
	Slovinky	kostel	řeckokatolícká c.	2009	Košický
	Trebišov	kostel	řeckokatolícká c.	1997	Košický

Zdroj: pútnickamiesta.sk